

VERTINIMO ATASKAITA

**VYRIAUSYBĖS PROJEKTO
„NAUJOS KARTOS BAUSMIŲ
VYKDYMO ĮSTAIGOS“
ĮGYVENDINIMO VERTINIMAS**

2024 m. kovo 29 d.

Nr.VRE-1

Vertinimą atliko: Eglė Merkininkienė (Veiklos audito 4-ojo departamento vadovė), Jolanta Indriulienė (vertinimo grupės vadovė), Neringa Mecutaitė, Ieva Norušaitienė, Jovita Juzonienė, Aurelija Palikšaitė, Nerijus Domskis.

Vertinimo ataskaita pateikta: Lietuvos Respublikos Seimo Audito komitetui, Teisingumo ministerijai, Lietuvos kalėjimų tarnybai.

TURINYS

TURINYS	3
PAGRINDINIAI FAKTAI	4
SANTRAUKA	5
ĮŽANGA	9
VERTINIMO REZULTATAI	11
1. PASIRENGIMAS BAUSMIŲ VYKDYMO SISTEMOS PERTVARKAI IR JOS INFRASTRUKTŪROS GERINIMAS	11
1.1. Bausmių vykdymo sistemos pertvarkos planavimas	11
1.2. Tinkamų kalnimo sąlygų užtikrinimas	14
2. RESOCIALIZACIJOS STIPRINIMAS IR PERSONALO OPTIMIZAVIMAS	20
2.1. Resocializacijos stiprinimo ir personalo optimizavimo pažangos priemonių finansavimas	20
2.2. Tęstinių nuteistųjų resocializacijos priemonių vykdymas	23
2.3. Pusiaukelės namai kaip resocializacijos priemonė	26
PRIEDAI	30
1 priedas. Santrumpos ir sąvokos	30
2 priedas. Vertinimo apimtis ir metodai	31
3 priedas. Infrastruktūros modernizavimo priemonės, kurių įgyvendinimas vėluoja	34
4 priedas. Gairėse numatytos, bet iki 2024 m. nė į vieną įgyvendinamąjį dokumentą neperkeltos su resocializacijos stiprinimu susijusios veiklos ir rodikliai	35
5 priedas. Resocializacijos skyrių komandose patvirtintos ir užimtos pareigybės	36
6 priedas. Aprobautos nusikalstamo elgesio pataisos programos	37
7 priedas. Savivaldybių nuomonė apie laisvės atėmimo vietose vykdomą paleidžiamų asmenų socialinę integraciją	38

PAGRINDINIAI FAKTAI

4 551

- tiek nuteistųjų ir suimtųjų Lietuvoje veikiančiuose 8 kalėjimuose (2023-12-31), 2030 m. vizija – 3 000 nuteistųjų 5 kalėjimuose.

2 979

- tiek darbuotojų 2023 m. dirbo bausmių vykdymo sistemoje, iš jų 1 861 – kalėjimuose.

129,2 mln. Eur

- tiek asignavimų skirta bausmių vykdymo sistemos išlaidoms 2024 m.

57 mln. Eur

- tiek iš valstybės biudžeto 2021–2030 m. planuojama bausmių vykdymo sistemos efektyvumo didinimo pažangos priemonėms, iš jų panaudota 3,5 mln. Eur (2021–2023 m.).

>50 proc. kalinčiųjų

6 kalėjimuose tenka mažiau nei rekomenduojamas minimalus 4 kv. m gyvenamasis plotas (2023 m.).

857,8 tūkst. Eur

iš valstybės biudžeto panaudota žalai dėl netinkamų kalinimo sąlygų atlyginti pagal Lietuvos ir Europos teismų sprendimus (2020–2023 m.).

2-jų kalėjimų,

planuotų pastatyti iki 2030 m., statyba ne pradėta, vieno iš jų statybos viešasis pirkimas pradėtas 2023 m.

20,5 proc.

darbuotojų (481 iš 2 342) trūksta visose laisvės atėmimo vietose, resocializacijos skyriuose – 29 proc. (134 iš 469) (2023 m.).

33,7 proc.

laisvės atėmimo vietų įstaigose laikomų asmenų 2023 m. dalyvavo elgesio keitimo programose, 2022 m. planas – 60 proc.

3 (iš 4)

2023 m. įsteigtuose pusiauکلės namuose įrengtas didesnis nei gairėse numatytas 20 vietų skaičius.

SANTRAUKA

Vertinimo svarba

Laisvės atėmimo bausmės ir kitų asmens laisvę apribojančių priemonių tikslas – apsaugoti visuomenę nuo nusikalstamų veikų ir mažinti pakartotinį nusikalstamą elgesį. Šis tikslas gali būti pasiektas tik tuomet, jei įkalinimo laikas, kiek tik įmanoma, naudojamas asmenų reintegracijai į visuomenę po paleidimo ar resocializacijai¹. Šalies bausmių vykdymo sistema neskatina nuteistųjų keisti kriminalinio pobūdžio įpročių², daugiau nei 60 proc. asmenų laisvės atėmimo bausmę atlieka ne pirmą kartą, jų dalis dvejus metus mažėjo, tačiau 2023 m. išaugo 5,9 proc. punkto palyginus su 2022 m. (2020 m. – 67 proc., 2021 m. – 64 proc., 2022 m. – 61,5 proc., 2023 m. – 67,4 proc.)³.

Po nesėkmingos resocializacijos į laisvę išleistas nuteistasis vidutiniškai padaro apie 100 naujų nusikalstamų veikų⁴ ir tik tada yra sulaikomas, teisiamas ir vėl baudžiamas. Šių 100 naujų nusikalstamų veikų vidutinė turpinė žala fiziniams asmenims yra apie 18,6 tūkst. Eur. Neturtinė žala paprastai yra didesnė ir sunkiai įvertinama. Jei nusikaltęs asmuo vėl nuteisiamas laisvės atėmimo bausme, jos vykdymas kainuoja vidutiniškai dar apie 38 tūkst. Eur. Papildomai reikėtų įskaičiuoti ikiteisminio tyrimo ir teismo proceso kaštus. Apskritai, bendra turpinė nusikalstamumo Lietuvoje žala kasmet sudaro apie 5 proc. BVP.

XVIII Vyriausybė savo programoje⁵ bausmių vykdymo įstaigų pertvarką įvardino kaip vieną savo prioritetinių veiklos projektų ir numatė, kad pertvarkyta sistema turi užtikrinti standartus atitinkančias kalinimo sąlygas; sistemos pareigūnams ir darbuotojams garantuoti metodologinį palaikymą, galimybes kelti kvalifikaciją ir vidinę motyvaciją; gerinti nuteistųjų parengimą grįžti į visuomenę, kad atlikę bausmę savo gyvenimo tikslų siektų teisėtais būdais. Nurodomos ir aiškios bausmių vykdymo įstaigų vizijos – kaip turi atrodyti jų struktūra ir sprendimai ilguoju laikotarpiu bei pertvarkos plano poreikis.

Vertinimo tikslas ir apimtis

Vertinimo tikslas – pateikti susistemintą informaciją apie bausmių vykdymo sistemos pertvarkos įgyvendinimo eigą.

Pagrindinės vertinimo kryptys:

- ✓ pasirengimas bausmių vykdymo sistemos pertvarkos įgyvendinimui;

¹ 2021–2030 m. plėtros programos valdytojos Teisingumo ministerijos teisingumo sistemos plėtros programos pagrindimas. Prieiga per internetą: [2021-2030 metu teisingumo sistemos plėtros programos pagrindimas.pdf \(lv.lt\)](#), žiūrėta 2023-11-15.

² Ten pat, prieiga per internetą: [2021-2030 metu teisingumo sistemos plėtros programos pagrindimas.pdf \(lv.lt\)](#), žiūrėta 2023-12-05.

³ 2023 m. Teisingumo ministerijos veiklos ataskaita. 31 psl., 22 paveikslas. Prieiga per internetą: [Dėl Viešojo sektoriaus subjekto metinės veiklos ataskaitos ir viešojo sektoriaus subjektų grupės metinės veiklos ataskaitos rengimo tvarkos aprašo patvirtinimo \(lv.lt\)](#), žiūrėta 2024-03-26.

⁴ Strateginės veiklos gairės 2022–2030 m., patvirtintos Kalėjimų departamento direktoriaus 2022-02-07 įsakymu Nr. V-28, 2 psl.

⁵ Patvirtinta Seimo 2020-12-11 nutarimu Nr. XIV-72.

- ✓ infrastruktūros gerinimo priemonių įgyvendinimas;
- ✓ darbuotojų darbo sąlygų gerinimo priemonių įgyvendinimas;
- ✓ resocializacijos stiprinimo priemonių įgyvendinimas.

Vertinamieji subjektai: Teisingumo ministerija, Lietuvos kalėjimų tarnyba.

Vertinimo metu atlikome visų savivaldybių apklausą; naudojome Eurostato, Lietuvos kalėjimų tarnybos, Lietuvos probacijos tarnybos statistinius duomenis; Lietuvos socialinių mokslų centro Teisės instituto leidinius; bendravome su Lietuvos teisėsaugos pareigūnų federacijos atstovais (2 priedas).

Vertinamas laikotarpis: 2021–2023 m. Siekdami įvertinti pokyčius, naudojome ir 2020 m. duomenis.

Pagrindiniai vertinimo rezultatai

Vyriausybė savo programoje inicijavo reikšmingus bausmių vykdymo sistemos pokyčius, tačiau plėtos programoje numatytoms resocializacijos stiprinimo ir personalo optimizavimo pažangos priemonėms finansavimas neskirtas, jos vykdomos tik tęstinėmis ir Norvegijos finansinio mechanizmo programos finansuojamomis priemonėmis. Infrastruktūros gerinimo priemonių įgyvendinimas užsitęsė ilgiau nei 10 metų.

Pasirengimas bausmių vykdymo sistemos pertvarkai ir jos infrastruktūros gerinimas

XVIII Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane numatyta iki 2022 m. II ketv. parengti bausmių vykdymo sistemos pertvarkos planą. Įgyvendinant šią nuostatą parengti dokumentai, integruojantys bausmių vykdymo sistemos pertvarkos kryptis, pažangos ir tęstinės veiklos priemonės visu pertvarkos laikotarpiu – Bausmių vykdymo sistemos įkalinimo įstaigų 2030 m. strategijos metmenys bei Strateginės veiklos gairės 2022–2030 m. Gairėse nenumatyti planuojamų veiklų ar priemonių įgyvendinimo terminai, finansavimo poreikis ir rodiklių reikšmės, o jos įgyvendinamos vykdant Teisingumo ministerijos strateginius ir Lietuvos kalėjimų tarnybos metinius veiklos planus, kurie neapima gairėse numatytų ilgo laikotarpio (iki 2030 m.) pertvarkos veiksmų. Toks planavimo ir įgyvendinimo būdas neleidžia užtikrinti pertvarkos nuoseklumo ir neatskleidžia visumos ir sąsajų, sudėtinga stebėti, ar pasiekta pakankama pertvarkos pažanga ir laiku imtis priemonių jai užtikrinti ([1.1 poskyris, 11 psl.](#)).

Siekiant, kad iki 2030 m. skirtinų terminuotų laisvės atėmimo bausmių santykis su kitomis bausmėmis neviršytų 15 proc., atliekami Baudžiamojo kodekso pakeitimai. Kodekso specialiosios dalies pakeitimų svarstymo procesas nebaigtas. Skaičiavimų, kokią įtaką pakeitimai turės nuteistųjų skaičiaus mažėjimui ir kaip iki 2030 m. pavyks pasiekti 3 000 kalinių 5-iuose regioninio tinklo kalėjimuose rodiklį, ministerija neparengė, o priimtų pakeitimų poveikis bus vertinamas kas 2 metus, atliekant paskirtų bausmių, įkalinusių asmenų skaičiaus bei vidutinės laisvės atėmimo bausmės trukmės monitoringą. Neparengti skaičiavimai, kuriais būtų grindžiami pasirinkti tikslai, užsitęsęs Baudžiamojo kodekso specialiosios dalies pakeitimų priėmimas lemtų lėtesnį kalinių skaičiaus mažėjimą ([1.1 poskyris, 11 psl.](#)).

Modernizuotų laisvės atėmimo vietų dalis didėja: nuo 31 proc. (2020 m.) iki 52 proc. (2023 m.), bet 6-iuose kalėjimuose daugiau nei 50 proc. kalinčiųjų vis dar tenka mažesnis nei minimalus rekomenduojamas 4 kv. m gyvenamasis plotas: Vilniaus kalėjime – 51 proc., Šiaulių – 65 proc., Marijampolės – 72 proc., Praveniškių – 77 proc., Alytaus – 85 proc. Dėl netinkamų kalinimo sąlygų 2020–2023 m. Lietuvos ir Europos teismai neturtinei žalai kalintiems asmenims atlyginti priteisė 859,1 tūkst. Eur ([1.2 poskyris, 14 psl.](#)).

Gairėse numatytos infrastruktūros plėtros kryptys neatsispindi įgyvendinimo dokumentuose ir veiksmuose: iki 2030 m. numatyta pastatyti 2 naujus kalėjimus Šiauliuose ir Klaipėdoje, tačiau suplanuota tik Šiaulių kalėjimo statyba; numatyta ne mažiau nei 7 kv. m ploto vienam asmeniui, o Alytaus pataisos namų bendrabučio rekonstrukcijos projekte – 5 kv. m. Nuo 2009 m. nepradedamos Šiaulių kalėjimo statybos, planuotu tempu nevyksta 2011 m. pradėta Alytaus pataisos namų bendrabučio rekonstrukcija (planuotas įgyvendinimas 80 proc. (2021 m.) sumažintas iki 47 proc. (2022 ir 2023 m.), faktinė 2022 m. reikšmė – 30,5 proc., 2023 m. – 63 proc.). Daugiau nei 280 nuteistųjų kalinimo sąlygos nepagerintos, neįvykdžius pasirašytos moduliinių namelių įsigijimo sutarties, dėl kurios nevykdymo teismas Lietuvos kalėjimų tarnybai priteisė tiekėjui atlyginti per 0,5 mln. Eur nuostolių. Užsitęsęs svarbių infrastruktūros modernizavimo projektų įgyvendinimas lemia lėtesnį nuteistųjų gyvenimo sąlygų gerėjimą, priteisiamos žalos mažėjimą, neprisideda prie nuteistųjų ir darbuotojų saugumo ([1.2 poskyris, 14 psl.](#)).

Resocializacijos stiprinimas ir personalo optimizavimas

Teisingumo sistemos plėtros programoje resocializacijos stiprinimo pažangos priemonės ir siektini rodikliai neapibrėžti, personalo optimizavimo ir resocializacijos stiprinimo pažangai finansavimo neskirta, vykdomos tik tęstinės ir Norvegijos finansinio mechanizmo programos finansuojamos personalo kvalifikacijos kėlimo ir resocializacijos proceso tobulinimo priemonės. Nepasiekus stebimų 3 pažangos rodiklių reikšmių ateinančių laikotarpių strateginiuose veiklos planuose jos sumažintos: siektina resocializacijos funkciją atliekančių darbuotojų dalis sumažinta 15 proc. p., kvalifikaciją tobulinusių darbuotojų dalis – 21 proc. p., nuteistųjų, priskirtų bausmę atlikti lengvojoje grupėje ir perkeltų į pusiaukelės namus, dalis – 11 proc. p., tačiau nepasiekus suplanuotų rodiklių siektinos reikšmės sumažintos. Visose laisvės atėmimo vietų įstaigose 2023 m. neužimta 20,5 proc. (481 iš 2 342) etatų, resocializacijos skyriuose neužimta 29 proc. (134 iš 469) pareigybių. Nevykdant plėtros programose numatytų, į pažangą orientuotų personalo ir resocializacijos gerinimo veiklų, siektinų rezultatų ir rodiklių, laisvės atėmimo vietų įstaigose neturint pakankamo darbuotojų skaičiaus, o pokyčių siekiant tik tęstinėmis ir Norvegijos finansuojamomis priemonėmis, su nuteistųjų resocializacija susijusios problemos sprendžiamos lėtai ir gali neturėti esminio poveikio keičiant nuteistųjų elgesį, mažinant pakartotinai nusikaltusiųjų skaičių ([2.1 poskyris, 20 psl.](#)).

Vykdamas tęstinę resocializacijos veiksmingumo didinimo veiklą įgyvendinta 94 proc. resocializacijos reformos koncepcijos priemonių, tačiau šių priemonių veiksmingumas nevertintas. Neįdiegta elgesio pataisos programų stebėsenos sistema. LKT veiklos planuose 4 iš 7 suplanuoti resocializacijos veiksmingumo didinimo rodikliai nepasiekti: planuota, kad 2023 m. 55 proc. nuteistųjų dirbs, užsiims individualia, kūrybine veikla, faktas – 47,5 proc.; 60 proc. (2022 m. planas) nuteistųjų dalyvaus elgesio keitimo programose, faktas – 33,7 proc.; 91 proc. nuteistųjų baigs elgesio keitimo programas, faktas – 81,2 proc.; bus 39 proc. atliekančių bausmę lengvoje grupėje ir perkeltų į pusiaukelės namus, faktas – 23,3 proc. Dėl grįžtančių asmenų elgesio ir bendradarbiavimo su Lietuvos kalėjimų tarnyba

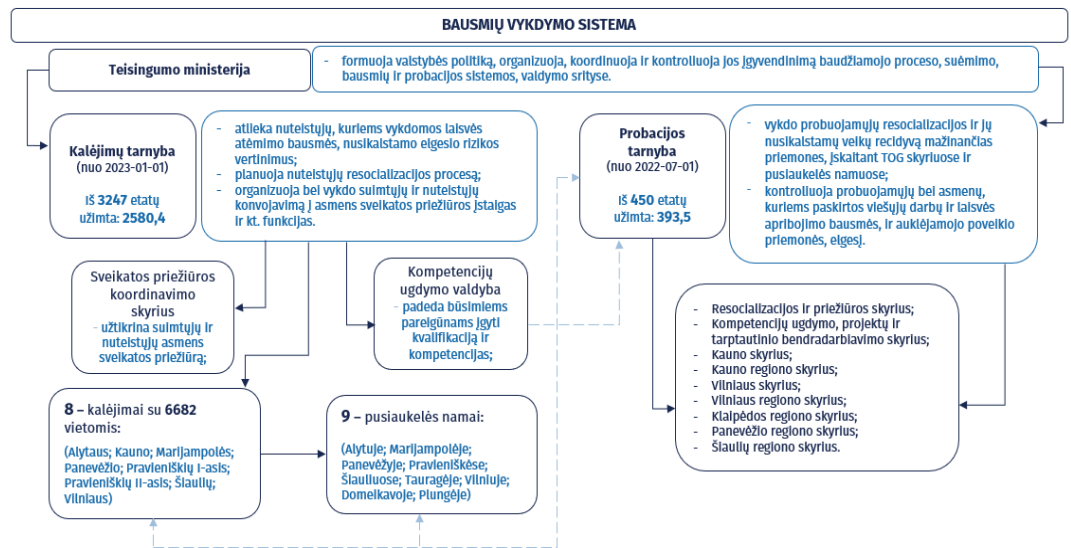
trūkumų 75 proc. (iš 56) savivaldybių susiduria su problemomis vykdydamos grįžtančių asmenų socialinę integraciją, 50 proc. savivaldybių mano, kad laisvės atėmimo vietų įstaigose pritaikoma nepakankamai socialinės integracijos priemonių. Nevertinant Nuteistųjų resocializacijos koncepcijos įgyvendinimo plane numatytų priemonių ir nevykdant pataisos programų veiksmingumo stebėsenos, taikomos resocializacijos priemonės gali būti netaiklios. Nesant pakankamo LKT ir savivaldybių bendradarbiavimo vykdant socialinę nuteistųjų socialinę integraciją, trūkstant socialinių paslaugų, išėję į laisvę asmenys nėra motyvuoti dalyvauti tolesniuose socialinės integracijos etapuose, keisti savo nusikalstamą elgesį, o resocializacijos procesas gali nepasiekti norimos pažangos ([2.2 poskyris, 23 psl.](#)).

Viena Vyriausybės programos iniciatyvų – atviro tipo laisvės atėmimo įstaigų (pusiaukelės namų) tinklo plėtra. Ši plėtra vykdoma nuo 2016 m., šalyje veikia 8 pusiaukelės namai, iš kurių 3 atidaryti 2023 m., dar vienus planuojama atidaryti 2024 m. I ketv. Daugėja į juos perkeltų nuteistųjų: 2020 m. – 85, 2023 m. – 160. Tokių namų plėtra (tikslai, rodikliai, finansavimas) nenumatyta nei Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane, nei Teisingumo sistemos plėtros programoje. 2022–2024 m. jų plėtra vykdyta tik Norvegijos finansuojamomis priemonėmis, kurių įgyvendinimas baigiasi 2024-04-30. Naujai atidarytuose 3 (iš 4) namuose įrengtų vietų skaičius neatitinka Strateginės veiklos gairėse numatytų 20 vietų vienoje įstaigoje skaičiaus: Tauragės pusiaukelės namuose įrengta 27, Kauno r. – 25 ir Plungės – 27. Teisingumo sistemos plėtros programoje nesuplanavus šių namų plėtros iki 2030 m., neapskaičiavus steigimui reikalingų finansų poreikio, neužtikrinant rekomenduojamo maksimalaus nuteistųjų skaičiaus juose, nesudaromos prielaidos šiems namams maksimaliai prisidėti prie teigiamo poveikio nuteistųjų resocializacijai ([2.3 poskyris, 26 psl.](#)).

ĮŽANGA

Bausmė – valstybės prievartos priemonė, skiriama teismo nuosprendžiu nusikaltimą ar baudžiamąjį nusižengimą padariusiam asmeniui. Ja siekiama nubausti nusikaltusį asmenį, sulaukyti jį nuo naujų nusikaltimų darymo bei paveikti, kad bausmę atlikęs asmuo laikytųsi įstatymų ir vėl nenusikalstų⁶. Baudžiamojo proceso, suėmimo, bausmių ir probacijos sistemos srities valstybės politiką formuoja, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja įgyvendinimą Teisingumo ministerija, politiką įgyvendina dvi bausmių vykdymo sistemos įstaigos – Lietuvos probacijos tarnyba ir Lietuvos kalėjimų tarnyba⁷ (1 pav.).

1 pav. Bausmių vykdymo sistemos įstaigos ir jų funkcijos

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktus

Siekiant optimizuoti biudžetinių įstaigų, vykdančių arešto ir laisvės atėmimo bausmes ir suėmimą, skaičių, racionaliau naudoti materialinius, finansinius ir žmogiškuosius išteklius, gerinti nuteistųjų resocializacijos procesą, arešto ir laisvės atėmimo bausmių ir suėmimo vykdymą reorganizuotos bausmių vykdymo sistemos įstaigos: nuo 2022-07-01 įsteigta ministerijai pavaldi statutinė įstaiga – Lietuvos probacijos tarnyba, o nuo 2023-01-01 prie Kalėjimų departamento prijungus jam iki tol pavaldžias biudžetines įstaigas ir pakeitus pavadinimą departamentas tapo Lietuvos kalėjimų tarnyba⁸. 2023 m. pabaigoje bausmių vykdymo sistemai patvirtinta 3 697 pareigybių, iš jų 2 361 laisvės atėmimo vietų įstaigose, 886 – LKT ir 450 – LPT.

Šalies kalėjimams skirto finansavimo dalis 2023 m. sudarė 0,15 proc. šalies BVP, 2022 m. – 0,14 proc.⁹ (2021 m. ES vidurkis – 0,2 proc.¹⁰). Eurostato duomenimis, 2021 m. įkalintųjų asmenų skaičius Lietuvoje 100 tūkst. gyventojų buvo vienas didžiausių Europoje – 181,9, o

⁶Baudžiamasis kodeksas, 41 str.

⁷Bausmių vykdymo sistemos įstatymas, 4 str.

⁸Teisingumo ministro 2022-09-07 įsakymas Nr. 1R-303, 1 p.

⁹Teisingumo ministerijos 2024-02-23 el. paštu pateikta informacija: į skaičiavimą įtrauktos ministerijos programos „Bausmių sistema“ kalėjimų finansavimas, įskaitant Norvegijos finansinio mechanizmo paramos lėšas projektams, bet neįskaitytas probacijos sistemos finansavimas. Informacijos apie BVP šaltinio prieiga per internetą: <https://www.seb.lt/naujausi-lietuvos-ekonomikos-ir-finansu-rodikliai#ekonomika-ir-pagrindiniai-sektorai>, informacijos apie BVS finansavimą prieiga per internetą: <https://tm.lrv.lt/lt/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/strateginiai-veiklos-planai/>.

¹⁰Aktualiausi Eurostato 2021 m. duomenys. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Expenditure_on_prisons,_%25_of_GDP_and_number_of_prisoners_per_100_000_inhab._2021.png. Žiūrėta 2024-02-12.

ES vidurkis – 115,8¹¹ (ministerijos pateiktais duomenimis, 2023 m. – 157,9¹²). Įkalintųjų skaičius Lietuvoje sąlyginai didelis, bet laisvės atėmimo vietų įstaigų užimtumas mažesnis nei ES šalių vidurkis: 2022 m. iš 100 laisvės atėmimo vietų užimta 71, o ES vidurkis – 88¹³. Matoma ir nuteistųjų mažėjimo tendencija: 2020-01-01 laisvės atėmimo vietose laikyta 5 121 nuteistasis, o probacijos priežiūroje buvo 15 419 asmenų, 2023-12-31 laisvės atėmimo vietose buvo 4 551¹⁴ asmuo, probacijos priežiūroje – 14 134¹⁵.

Kasmet bausmių vykdymo sistemos išlaikymui skiriami asignavimai didėja (2021 m. skirta 91,9 mln. Eur, 2022 m. – 99,7 mln. Eur, 2023 m. – 119,2 mln. Eur, 2024 m. – 129,2 mln. Eur)¹⁶. Vieno asmens išlaikymui 2020–2022 m. laikotarpiu vidutiniškai per dieną teko 37 Eur¹⁷. 2021–2030 m. laikotarpiui bausmių vykdymo sistemos efektyvumo didinimo pažangos priemonėms iš valstybės biudžeto planuojama skirti 57 mln. Eur¹⁸, iš jų 2021–2023 m. panaudota 3,5 mln. Eur¹⁹. Sistemos infrastruktūros vystymui, personalo kompetencijos kėlimui, naujų pareigūnų rengimui, nuteistųjų resocializacijos tobulinimui 20,6 mln. Eur skirta iš Norvegijos finansinio mechanizmo finansuojamo projekto²⁰. Iki 2023-11-30 panaudota 10,1 mln. Eur.

¹¹Prieiga per internetą: [EU prisons in 2021: populations & overcrowding - Products Eurostat News - Eurostat \(europa.eu\)](https://europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&code=sdg_16_3_0&plugin=1), žiūrėta 2024-02-12.

¹² Teisingumo ministerijos 2024-03-25 raštas Nr. GD-1174.

¹³ Prisons and prisoners in Europe 2022: Key findings of SPACE I survey. Atnaujinta 2022-06-26. Prieiga per internetą: [230626_Key-Findings-SPACE-I_Prisons-and-Prisoners-in-Europe-2022.pdf \(unil.ch\)](https://www.unil.ch/cepr/~/media/Files/000/000/230626_Key-Findings-SPACE-I_Prisons-and-Prisoners-in-Europe-2022.pdf), 15 psl., žiūrėta 2024-01-08.

¹⁴ Lietuvos kalėjimų tarnybos duomenys apie Laisvės atėmimo įstaigose laikomų asmenų skaičių. Prieiga per internetą: [Mėnesio - Lietuvos kalėjimų tarnyba \(lv.lt\)](https://www.lietuvoskalėjimytarnyba.lt/), žiūrėta 2024-03-26.

¹⁵ Lietuvos kalėjimų tarnybos ir Lietuvos probacijos tarnybos duomenys apie asmenis, esančius Lietuvos probacijos tarnybos priežiūroje. Prieiga per internetą: 2020–2022 m. laikotarpio statistinės ataskaitos [Metų - Lietuvos kalėjimų tarnyba \(lv.lt\)](https://www.lietuvoskalėjimytarnyba.lt/); 2023 m. statistinė ataskaita [Metinės ataskaitos - Lietuvos probacijos tarnyba \(lv.lt\)](https://www.lietuvosprobacijoslt.lt/), žiūrėta 2024-02-14.

¹⁶ Teisingumo ministerijos strateginiai veiklos planai. Prieiga per internetą: [Strateginiai veiklos planai - Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija \(lv.lt\)](https://www.teisingumom.lt/), žiūrėta 2024-02-08.

¹⁷ Lietuvos kalėjimų tarnybos duomenys. Prieiga per internetą: [Metų - Lietuvos kalėjimų tarnyba \(lv.lt\)](https://www.lietuvoskalėjimytarnyba.lt/), žiūrėta 2023-11-08.

¹⁸ Vyriausybės 2021-10-20 nutarimu Nr. 861 patvirtinta 2021–2030 m. plėtros programos valdytojos Teisingumo ministerijos Teisingumo sistemos plėtros programa.

¹⁹ Teisingumo ministerijos 2023-03-25 raštas Nr. GD-1174.

²⁰ Projektas Nr. LT06-2-TM-TF-001 „Lietuvos bausmių vykdymo sistemos kokybės gerinimas“, finansuojamas 2014–2021 m. Norvegijos finansinio mechanizmo „Teisingumas ir vidaus reikalai“ programos pinigais. Vykdo Lietuvos kalėjimų tarnyba, administruoja VŠĮ Centrinė projektų agentūra.

VERTINIMO REZULTATAI

1. PASIRENGIMAS BAUSMIŲ VYKDYMO SISTEMOS PERTVARKAI IR JOS INFRASTRUKTŪROS GERINIMAS

1.1. Bausmių vykdymo sistemos pertvarkos planavimas

1. Ne vienerius metus besitęsiančių bausmių sistemos problemų – bausmių taikymo proporcingumo ir pagrįstumo; nuteistųjų skundų dėl netinkamų kalinimo sąlygų; pakartotinio kalinimo; netinkamos infrastruktūros laisvės atėmimo bausmėms vykdyti; fragmentuotos nuteistųjų resocializacijos, kvalifikuoto personalo trūkumo ir kt. – sprendimas yra vienas iš XVIII Vyriausybės programos prioritetų, integruotas į Teisingumo sistemos plėtros programos pažangos priemonės ir Strategines veiklos gaires 2022–2030 m.²¹
2. XVIII Vyriausybės programoje²² konstatuojama, kad kartu su ekspertais ketinama parengti aiškia viziją ir planą, kokios bausmių vykdymo įstaigų vizijos bus siekiama, kaip turi atrodyti šių įstaigų struktūra ir sprendimai ilguoju laikotarpiu. Programos nuostatų įgyvendinimo plane²³ iki 2022 m. II ketv. suplanuota pasitelkus vidaus ir išorės ekspertus parengti BVS pertvarkos planą. Ministerijos nuomone²⁴, ši priemonė įgyvendinta 2022 m. I ketv., patvirtinus BVS laisvės atėmimo vietų įstaigų 2030 m. strategijos metmenis²⁵ bei Strateginės veiklos gaires 2022–2030 m.²⁶, kurios įgyvendinamos vykdant ministerijos strateginius ir LKT metų veiklos planus²⁷ (ministerijos nuomonė detaliau pavyzdyje).

Teisingumo ministerijos nuomonė dėl galimybės nuosekliai įgyvendinti numatytus bausmių vykdymo sistemos pokyčius

Siekiant įgyvendinti XVIII Vyriausybės programos nuostatą ir atitinkamą Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano veiksmą, turėjo būti parengtas integralus vienos valstybės veiklos srities dokumentas, jungiantis tiek pažangos, tiek tęstinės veiklos priemones ir atitinkantis numatomo įgyvendinti pokyčio laikotarpį. Tokiais dokumentais tapo ataskaitoje minimos bausmių vykdymo sistemos įkalinimo įstaigų 2030 m. strategijos metmenys bei Strateginės veiklos gairės 2022–2030 m. Šie dokumentai įgyvendinami rengiant ir vykdant Teisingumo sistemos plėtros programos pažangos priemones ir jų veiksmus bei veiklos lygmens planavimo dokumentus – kiekvieno atitinkamo laikotarpio ministro valdymo sričių strateginį veiklos planą, bausmių vykdymo sistemos įstaigų metinius veiklos planus. Taip nuosekliai integruojamos metmenis ir gaires atitinkančios priemonės su objektyviai skiriamu valstybės biudžeto ir kitų šaltinių finansavimu, o planavimo dokumentų visuma yra tvari, atitinkanti realias finansines galimybes ir aktualius pokyčius bei išorės aplinkos veiksnius,

²¹ Patvirtintas Kalėjimų departamento direktoriaus 2022-02-07 įsakymu Nr. V-28.

²² Patvirtinta Seimo 2020-12-11 nutarimu Nr. XIV-72. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c>, žiūrėta 2023-12-08.

²³ Patvirtinta Vyriausybės 2021-03-10 nutarimu Nr. 155 (redakcija galiojusi iki 2023-12-23). Prieiga per internetą: [155 Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano patv... \(lrs.lt\)](https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c), žiūrėta 2023-12-18.

²⁴ Teisingumo ministerijos 2023-12-05 raštas Nr. GD-2715.

²⁵ Lietuvos kalėjimų tarnybos 2021-06-21 parengti Bausmių vykdymo sistemos įkalinimo įstaigų 2030 m. strategijos metmenys.

²⁶ Strateginės veiklos gaires parengė teisingumo ministro 2021-05-24 įsakymu Nr. 1R-175 sudaryta darbo grupė, kuriai buvo pavesta pagal Vyriausybės programos įgyvendinimo planą suformuluoti BVS viziją, misiją, vertybinius principus, strategines kryptis.

²⁷ Lietuvos kalėjimų tarnybos 2023-12-22 el. paštu pateikti duomenys.

egzistuoja aiški struktūra nuo vizijos, tikslų ir rodiklių, esančių metmenyse, gairėse, Nacionaliniame pažangos plane iki konkrečių veiksmų, turinčių laiko, išteklių, finansinę dimensiją veiklos lygmens planavimo dokumentuose. Manome, kad esama planavimo dokumentų struktūra leidžia užtikrinti bausmių vykdymo sistemos pokyčių nuoseklumą, šios srities rezultatų pažangos stebėseną bei operatyvinę priemonių kontrolę.

3. Gairėse suplanuotos strateginės bausmių vykdymo sistemos pokyčių kryptys, tikslai, priemonės ir rodikliai iki 2030 m., bet nenumatytos planuojamų stebėti rodiklių siektinos reikšmės ir pasiekimo terminai, priemonių įgyvendinimo finansavimo poreikis, nedetalizuota, kada turėtų būti pradėtos ir baigtos įgyvendinti suplanuotos veiklos ar priemonės, koks jų eiliškumas. Metinis veiklos planas – vienu metų laikotarpį apimantis planavimo dokumentas²⁸, kuris negali apimti gairėse numatytų ilgo laikotarpio (iki 2030 m.) pertvarkos veiksmų. Toks įgyvendinimo ir planavimo būdas neleidžia užtikrinti pertvarkos nuoseklumo ir neatskleidžia visumos ir sąsajų, sudėtinga stebėti, ar pasiekta pakankama pertvarkos pažanga ir laiku imtis priemonių jai užtikrinti.
4. Gairėse numatytos priemonės sprendžia Teisingumo sistemos plėtros programoje identifikuotas BVS problemas, tačiau ne visos buvo perkeltos į kitus įgyvendinamuosius dokumentus. Pavyzdžiui, 12 (iš 74) resocializacijos stiprinimui numatyta priemonė ir 9 (iš 14) rodiklių neperkelti nei į LKT metinius veiklos planus, nei į Nuteistųjų laisvės atėmimo bausme resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos įgyvendinimo priemonių planą²⁹ (pavyzdys).

Gairėse numatytų ir į kitus dokumentus neperkeltų su resocializacijos stiprinimu susijusių veiklų ir rodiklių pavyzdžiai:

Neperkeltos veiklos, susijusios su:

- universalaus kalėjimo modelio bei komandinio darbo metodo 1–2 kalėjimuose (bandomasis tyrimas) kūrimu, diegimu, išbandymu ir įvertinamumu;
- intensyvinti ir specializuoti darbą su nusizengimus darančiais asmenimis, kad nuobaudos netaptų kliūtimi dalyvauti resocializacijos, pozityvaus užimtumo ir kitose priemonėse, – įtraukti juos į darbinę ir mokymosi veiklas, skatinti dalyvauti programose ir kita;
- užtikrinti, kad lygtinio paleidimo galimybės nebūtų diferencijuojamos pagal nusikaltimo sunkumą, nes toks modelis iškreipia bausmių skyrimo ir jų vykdymo balansą, nemotyvuoja nuteistojo keistis;
- Skatinti nuteistųjų ir nusikaltimų aukų mediaciją; siekti, kad nuteistieji suprastų padarytų nusikaltimų žalą, poveikį aukai, atsiprašytų, sukurtų/atkurtų santykius su auka, pasirašytų susitarimą dėl žalos atlyginimo bei ją atlygintų nustatytais dydžiais ir terminais.

Neperkelti rodikliai:

- Atliktas bandomasis tyrimas dėl universalaus kalėjimo modelio ir komandinio darbo metodo.
- Nuteistųjų, padariusių nusikalstamą veiką per vienerius metus po paleidimo iš kalėjimo, dalis.
- Nuteistųjų, suvaldžiusių ir/ar sumažinusių nusikalstamo elgesio riziką per bausmės atlikimo laikotarpį, dalis.
- Paleidžiamų iš laisvės atėmimo vietų asmenų, sėkmingai sudariusių susitarimą tarp nuteistojo ir nukentėjusiojo dėl žalos atlyginimo (mediacija), dalis ir kt.

Detaliau neperkeltos veiklos ir rodikliai pateikti 4 priede.

5. Gairėse numatytas siekis iki 2030 m. suformuoti 3 000 vietų 5 kalėjimų regioninį tinklą, kuriame nuteistiesiems būtų užtikrintas ne mažesnis nei 7 kv. m gyvenamasis plotas³⁰ atliepia ministerijos tikslą mažinti įkalintųjų skaičių. Ministerijos vertinimu, siekis įkalintųjų skaičių sumažinti iki 3 000 (2030 m.) yra ambicingas ir iškeltas siekiant priartėti prie ES valstybių

²⁸ Strateginio valdymo įstatymas, 9 str. 3 d., Strateginio planavimo metodika, 112 p.

²⁹ Patvirtinta Kalėjimų departamento direktoriaus 2021-05-10 įsakymu Nr. V-153.

³⁰ Strateginių veiklos gairių 2022–2030 m. kryptis – bausmių vykdymo sistemos infrastruktūros (turto) plėtojimas ir valdymas.

vidurkio (115 kalinių 100 tūkst. gyventojų). Statistinių BVS duomenų ekstrapoliacija rodo, kad po penkerių metų Lietuvos kalėjimuose bus apie 3 500 įkalintų asmenų, o jų mažėjimo tendencija tiesiogiai susijusi su baudžiamosios politikos pokyčiais, baudžiamosios atsakomybės ir sankcijų už nusikalstamas veikas pasikeitimais ir alternatyvų įkalinimui taikymu³¹.

6. Siekiant, kad baudžiamoji atsakomybė būtų taikoma kaip *ultima ratio* priemonė, o už mažiau pavojingas nusikalstamas veikas būtų numatyta proporcinga baudžiamoji atsakomybė, vykdytos 3 priemonės³², susijusios su BK, ANK ir kitų susijusių įstatymų kompleksine analize ir sisteminė peržiūra. Dvi priemonės įgyvendintos ir viena – BK specialiosios dalies straipsnių sankcijų peržiūros analizė ir pakeitimų parengimas – įgyvendinta iš dalies. Remiantis BK specialiosios dalies sankcijų peržiūros analize, šios kodekso dalies pakeitimo projektas 2023 m. IV ketv. turėjo būti patvirtintas Vyriausybėje. Jį svarstymui pateikus 2024-01-21³³, o 2023-12-23 atnaujinus Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo planą, priėmimas Seime numatytas 2024 m. II ketvirtį³⁴.
7. Baudžiamojo ir administracinio poveikio sistemų subalansavimas glaudžiai siejamas su laisvės atėmimo vietų įstaigų perpildymo problemos, kai dėl netinkamų kalinimo sąlygų kasmet patiriama papildomų išlaidų, sprendimu. Tikimasi, kad iki 2030 m. sumažės skirtingų terminuotų laisvės atėmimo bausmių dalis ir jų santykis su kitomis bausmėmis neviršys 15 proc. (palyginimui, 2020 ir 2021 m. šios bausmės sudarė 21 proc. visų skirtų bausmių). Skaičiavimų ar analizių, kuriomis būtų grindžiama ši prognozė, ministerija nepateikė. Laisvės atėmimo bausmių skaičiaus mažėjimas grindžiamas tuo, jog ES valstybėse tokios bausmės taikomos daug rečiau nei Lietuvoje (pavyzdys).

Su laisvės atėmimu susijusių bausmių dalies nuo visų skirtų bausmių ES valstybėse pavyzdžiai³⁵

ES valstybėse su laisvės atėmimu susijusios bausmės taikomos rečiau nei Lietuvoje, pvz.: Vokietijoje jos sudaro 5,4, Danijoje – 6,8, Lenkijoje – 9,2, Vengrijoje – 11,6, Prancūzijoje – 17,8, Nyderlanduose – 23 proc. nuteistųjų ir pan. Tuo tarpu Lietuvoje, pvz., vien per 2020 m. terminuoto laisvės atėmimo bausmė buvo skiriama kas penktam nuteistajam, o terminuoto laisvės atėmimo bausmė kartu su arešto bausme sudarė 40 proc. visų teismų paskirtų bausmių nuteistiesiems.

8. Ministerija nurodo³⁶, kad baudžiamųjų įstatymų pakeitimai yra tik vienas veiksnių, padedančių sumažinti įkalintųjų skaičių, jo mažėjimui įtakos turi ir griežta baudžiamoji politika, teismuose užsitęsęs bylų nagrinėjimo procesas ir kt. Siekiant įvertinti priimtų teisės aktų poveikį mažinant realia laisvės atėmimo bausme nuteistų asmenų skaičių, planuojama kas 2 metus atlikti teismo paskirtų bausmių, įkalintų asmenų skaičiaus (tikslas – 140 asmenų 100 tūkst. gyventojų 2030 m.) bei vidutinės laisvės atėmimo bausmės trukmės (2021 m. buvo 7 metai ir 16 dienų) monitoringą (pavyzdys).

Veiksmai, kurių planuojama imtis stebint priimtų Baudžiamojo kodekso pakeitimų poveikį³⁷

Teisingumo ministerijos Baudžiamosios justicijos grupė rinks kasmetinius statistinius duomenis ir stebės valstybės baudžiamosios politikos tendencijas ir kryptį. Tuo atveju, jeigu nurodyti

³¹ Prof. dr. R. Uscila. Lietuvos bausmių vykdymo sistemos įgalinimas, Lietuvos teisė 2022 m. Esminiai pokyčiai, 62 psl.

³² Suplanuotos Vyriausybės 2021-03-10 nutarimu Nr. 155 (redakcija galiojusi iki 2023-12-23) patvirtintame XVIII Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane. Prieiga per internetą: [155 Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano patv...](https://www.vyriausybeprograma.lt/nuostatai/155-del-astuonioliktosios-lietuvos-respublikos-vyriausybės-programos-nuostatų-įgyvendinimo-plano-patv...) (lrs.lt), žiūrėta 2023-12-18.

³³ Teisingumo ministerijos 2024-02-15 raštas Nr. GD-537.

³⁴ Teisingumo ministerijos 2024-03-25 raštas Nr. GD-1174.

³⁵ 2023-09-08 Baudžiamojo kodekso 7, 8, 13, 18, 25, 27, 30, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 47, 48, 52, 54, 59, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 721, 722, 74, 75, 76, 82, 84, 85, 87, 89, 90, 92, 93, 97, 98, 243 ir 244 str. pakeitimo ir kodekso papildymo 51, 401, 581, 725, 726, 727, 728 ir 729 str. įstatymo ir Baudžiamojo proceso kodekso 53, 217, 307, 338, 357, 392 ir 405 str. pakeitimo ir kodekso papildymo 3571 str. įstatymo projekto aiškinamasis raštas. Prieiga per internetą: https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAK/439cc0d04e0a11ee8e3cc6ee348ebf6d/#_ftn5, žiūrėta 2023-12-21.

³⁶ Teisingumo ministerijos 2024-01-18 el. paštu pateikta informacija.

³⁷ Teisingumo ministerijos 2024-02-15 raštas Nr. GD-537.

rodikliai nebus pakankamai efektyviai įgyvendinami ar netgi blogės, bus atliekama galiojančio teisinio reguliavimo analizė, siekiant įvertinti, ar būtent per griežtas baudžiamojo įstatymo teisinis reglamentavimas lemia griežtėjančią baudžiamąją politiką. Nustačius, kad praktikoje ydingai ar per griežtai taikomos baudžiamojo įstatymo normos, bus inicijuojami atitinkami baudžiamojo įstatymo pakeitimai.

9. Gairėse nenumačius pertvarkos veiklų ar priemonių įgyvendinimo terminų, finansavimo poreikio ir siektinų rodiklių reikšmių, ją įgyvendinant ministerijos strateginiuose ir LKT metiniuose veiklos planuose numatytomis priemonėmis, prarandama galimybė stebėti pertvarkos įgyvendinimo pažangą, ar atliekamos veiklos numatomos reikiamu nuoseklumu ir operatyviai reaguoti, kad priemonės būtų įgyvendintos laiku. BK pakeitimai orientuoti į bausmių skyrimo proporcingumo, teisingumo principų peržiūrėjimą ir į galimybę daryti įtaką nuteistųjų laisvės atėmimo bausme skaičiaus mažėjimui, todėl svarbu, kad jų priėmimas neužsitęstų. Neturint skaičiavimų ar analizių, kuriais būtų grindžiami pasirinkti tikslai, jų įgyvendinimas gali būti nesklaidus, o problemos neišspręstos.

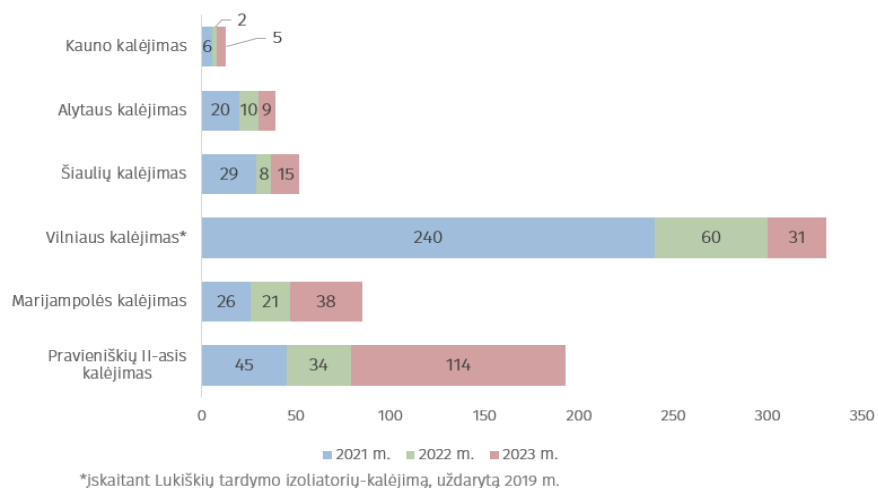
1.2. Tinkamų kalinimo sąlygų užtikrinimas

10. XVIII Vyriausybės programoje nurodomas siekis užtikrinti, kad nuteistųjų kalinimo sąlygos nepažeistų žmogaus orumo. Užsitęsusių bausmių vykdymo sistemos infrastruktūros modernizavimo procesą, kai neužtikrinamos tinkamos sąlygos nuteistiesiems, ne vienerius metus konstatuoja šalies, tarptautinės institucijos (Seimo kontrolierių įstaiga, Europos Tarybos kovos su kankinimu komitetas), Lietuvos ir Europos Žmogaus Teisių teismų priimami sprendimai dėl neturtinės žalos atlyginimo:
 - ✓ Seimo kontrolierių 2022 m. ataskaitoje³⁸ nurodoma, kad 30 proc. jų gautų skundų buvo dėl nuteistųjų ir suimtųjų teisių, nemaža jų dalis – dėl laikymo sąlygų: patalpų įrengimo, buitinio aprūpinimo, gyvenamosios aplinkos atitikties higienos normų reikalavimams. Kai kuriais atvejais šių sąlygų neužtikrinimas laikytinas nežmonišku, orumą žeminančiu elgesiu, taigi ir tarptautinių įsipareigojimų žmogaus teisių apsaugos srityje pažeidimu.
 - ✓ CPT 2023 m. paskelbtoje ataskaitoje³⁹ pateikė rekomendacijas dėl įkalinimo sąlygų pagerinimo, kalėjimų modernizavimo spartinimo ir pavertimo kamerų tipo patalpomis; išreiškė norą gauti atnaujintą laisvės atėmimo vietų įstaigų modernizavimo planą ir būti reguliariai informuojamas apie plano įgyvendinimo eigą.
 - ✓ Lietuvos teismai kasmet priima sprendimus atlyginti neturtinę žalą dėl netinkamų kalinimo sąlygų. 2020–2023 m. ši žala atlyginta 1 244 asmenims, jiems išmokėta 743,5 tūkst. Eur⁴⁰. Nuo 2020 m. bendras asmenų skaičius ir jiems priteisiamos neturtinės žalos sumos mažėjo, tačiau dviejuose (Pravieniškių II ir Marijampolės) kalėjimuose neturtinės žalos atlyginimo atvejų skaičius didėjo (2 pav.).

³⁸ Seimo kontrolierių 2022 m. veiklos ataskaita. Prieiga per internetą: <https://www.lrski.lt/veiklos-sritys/metines-seimo-kontrolieriu-veiklos-ataskaitos/>, žiūrėta 2023-11-13.

³⁹ Europos Tarybos Kovos su kankinimu komiteto (CPT) ataskaita, pateikta dėl 2021 m. vykusio vizito Alytaus, Marijampolės, Pravieniškių kalėjimuose. Prieiga per internetą: <https://rm.coe.int/1680aa51af>, žiūrėta 2023-10-05.

⁴⁰ Teisingumo ministerijos 2023-09-28 el. paštu pateikta informacija.

1 lentelė. 2021–2023 m. atlygintos žalos dėl netinkamų kalinimo sąlygų atvejų skaičius

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Teisingumo ministerijos duomenis.

✓ Pagal EŽTT sprendimus⁴¹ 2021–2022 m. laikotarpiu žala dėl netinkamų kalinimo sąlygų atlyginta 13 asmenų, o valstybės išmokėta suma siekia 114,3 tūkst. Eur⁴² (2020 ir 2023 m. nebuvo bylų arba nustatytų pažeidimų). EŽTT bylose asmenims priteisiamos kompensacijos vidutiniškai 17 kartų didesnės nei priteisiamos nacionalinių teismų.

11. Kasmėt atliekama EŽTT sprendimų įgyvendinimo kontrolė, Vyriausybės atstovas EŽTT periodiškai informuojamas apie kalinimo sąlygų gerinimą⁴³. CPT teikiama informacija apie daromą rekomendacijų įgyvendinimo pažangą⁴⁴. Reaguojant į nustatomus pažeidimus siekiama suimtiesiems gerinti įkalinimo sąlygas: užtikrinti minimalaus ploto reikalavimus; konkrečiose patalpose šalinti pelėsį, naikinti kenkėjus; įrengti galingesnį apšvietimą, tvarkyti bendrojo naudojimo dušines; steigti pusiaukelės namus ir pan.⁴⁵.

Laisvės atėmimo vietų modernizavimas

12. Ministerija pripažįsta⁴⁶, kad didžioji dalis infrastruktūros netinkama laisvės atėmimo bausmėms vykdyti, laisvės atėmimo vietų įstaigų apsaugos sistema pasenusi ir brangiai kainuojanti. Pažangos priemonės „Modernizuoti bausmių vykdymo sistemos infrastruktūrą“ apraše⁴⁷ iki 2030 m. suplanuotos naujos kartos bausmių vykdymo įstaigų infrastruktūros kūrimo, kamerinio tipo patalpų įrengimo, esamų inžinerinių statinių techninių savybių gerinimo veiklos, o jų įgyvendinimui nustatytas 49,1 mln. Eur poreikis.

⁴¹ Teisingumo ministerijos 2023-09-28 el. paštu pateikta informacija.

⁴² Nuteistieji, kurių kalinimo sąlygos buvo pripažintos netinkamomis, vadovaudamiesi EŽTK 3 str. (kankinimo uždraudimas) ir 5 str. (teisė į laisvę ir saugumą) gali kreiptis į EŽTT dėl pažeistų teisių gynbos ir žalos atlyginimo. Vienas pagrindinių kreipimosi sąlygų – nustatytas EŽTK numatytų teisių pažeidimas; valstybėje buvo kreiptasi į vietos teismus su tapačiais skundais. Peticiją EŽTT būtina pateikti per 4 mėn. nuo paskutinio vietos teismo sprendimo.

⁴³ Teisingumo ministerijos 2023-12-14 el. paštu pateikta informacija.

⁴⁴ 2023-02-23 Europos Tarybos Kovos su kankinimu komiteto (CPT) ataskaita apie Lietuvos valdžios institucijų atsaką į komiteto vizitą 2021 m. Prieiga per internetą: [1680aa51b1 \(coe.int\)](https://www.coe.int/t/0900401680aa51b1), žiūrėta 2023-12-14.

⁴⁵ Teisingumo ministerijos 2023-12-05 raštas Nr. GD-2715.

⁴⁶ 2021–2030 metų Teisingumo sistemos plėtros programos pagrindimas. Prieiga per internetą: [2021-2030 metu teislingumo sistemos plėtros programos pagrindimas.pdf \(lv.lt\)](https://www.teisingumo.lt/mediasys/2021-2030%20metu%20teis%20ingumo%20sistemos%20pletros%20programos%20pagrindimas.pdf), žiūrėta 2023-11-08.

⁴⁷ 2021–2030 metų Teisingumo sistemos plėtros programos pažangos priemonės „Modernizuoti bausmių vykdymo sistemos infrastruktūrą“ aprašas, patvirtintas Teisingumo ministro 2022-08-03 įsakymu Nr. 1R-278.

13. 2021–2023 m. laikotarpiu LKT laisvės atėmimo vietų įstaigų infrastruktūrą modernizavo įgyvendindama ministerijos SVP numatytą vieną pažangos ir dvi tęstinės priemonės⁴⁸. LKT 2021–2023 m. laikotarpiu Vilniaus, Alytaus, Marijampolės, Pravieniškių 1-ajame ir 2-ajame kalėjimuose vykdė perimetro apsaugos sistemų modernizavimą. Kamerų tipo patalpų skaičių didinti siekta vykdant Šiaulių tardymo izoliatoriaus iškėlimo investicijų projektą⁴⁹, Alytaus pataisos namų bendrabučio rekonstrukciją⁵⁰ ir atliekant infrastruktūros gerinimo ir patalpų remonto darbus Vilniaus, Marijampolės, Šiaulių, Panevėžio kalėjimuose. Nustatytas modernizuotų laisvės atėmimo vietų dalies nuo visų vietų skaičiaus rodiklis pasiekiamas ir nuosekliai auga: 2020 m. planuota ir pasiekta 31 proc., 2021 m. atitinkamai 47 ir 47,7 proc., 2022 m. – 50 ir 51 proc., 2023 m. planuota ir pasiekta 52 proc.
14. LKT direktorius įsakymu⁵¹ vienam nuteistam asmeniui nustatytas minimalus plotas, priklausomai nuo bausmės atlikimo sąlygų, svyruoja nuo 3,1 kv. m atliekant bausmę pusiau atviro ir atviro tipo sąlygomis iki 4,1 kv. m nepilnamečiams. Pagal EŽTT praktiką bendros apgyvendinimo erdvės vienam kaliniui minimalus standartas – 3 kv. m⁵², CPT rekomenduojamas⁵³ minimalus gyvenamasis plotas – 4 kv. m. Vertinamuoju laikotarpiu didėjant modernizuotų vietų daliai, 6-iose kalėjimuose daugiau nei 50 proc. kalinčiųjų asmenų vis dar tenka mažesnis nei CPT rekomenduojamas⁵⁴ minimalus 4 kv. m gyvenamasis plotas: Vilniaus kalėjime – 51 proc. kalinčiųjų, Šiaulių kalėjime – 65 proc., Marijampolės – 72 proc., Pravieniškių – 77 proc.⁵⁵, Alytaus – 85 proc. Didesnis gyvenamasis plotas užtikrinamas didžiausiai daliai Panevėžio kalėjime kalinčiųjų asmenų – 97 proc. ir Kauno kalėjime – 78 proc.⁵⁶
15. Įkalinčių asmenų gyvenimo sąlygų gerinimas užsitęsė dėl vėlavimų įgyvendinant reikšmingus sistemos infrastruktūros modernizavimo projektus:
 - ✓ Šiaulių kalėjimo statyba pradėta planuoti 2009 m.⁵⁷ 2021 m. suplanuotas rodiklis – 2025 m. pastatyta naujos kartos bausmių vykdymo įstaiga⁵⁸, bet viešojo ir privataus sektorių partnerystės sutarties pasirašymas nukeltas į 2024 m. III ketv.⁵⁹, statybos darbai nepradėti (detaliau 3 priedas);

⁴⁸ Pažangos priemonė – „Modernizuoti bausmių vykdymo sistemos infrastruktūrą“ (didinti kamerų tipo patalpų skaičių ir modernizuoti perimetro apsaugos sistemas); tęstinės priemonės – „Užtikrinti laisvės atėmimo vietų įstaigų optimalią veiklą bei modernizuoti jų infrastruktūrą ir veiklos metodus“ ir „Alytaus pataisos namų bendrabučio Nr. 2 rekonstravimas“.

⁴⁹ „Šiaulių tardymo izoliatoriaus iškėlimas iš miesto centrinės dalies į Šiaulių r. savivaldybės, Ginkūnų sen., Malavėniukų k.“.

⁵⁰ Teisingumo ministerijos 2023-12-14 el. paštu pateikta informacija (atsakymas CPT), Lietuvos kalėjimų tarnybos 2022 m. veiklos ataskaita.

⁵¹ Didžiausi laisvės atėmimo vietose leidžiamų laikyti asmenų skaičiai ir minimalūs plotai, tenkantys vienam asmeniui, nustatyti Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriaus 2023-01-03 įsakymu Nr. V-15.

⁵² Teisingumo ministerijos 2024-03-25 raštas Nr. GD-1174.

⁵³ European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) „Living space per prisoner in prison establishments: CPT standards“, CPT/Inf(2015)44. Prieiga per internetą: <https://rm.coe.int/16806cc449>, žiūrėta 2023-11-08.

⁵⁴ European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) „Living space per prisoner in prison establishments: CPT standards“, CPT/Inf(2015)44. Prieiga per internetą: <https://rm.coe.int/16806cc449>, žiūrėta 2023-11-08.

⁵⁵ Teisingumo ministerijos atsake į CPT ataskaitą informacija apie Pravieniškių 1-ąjį ir 2-ąjį kalėjimus pateikiama bendrai.

⁵⁶ 2023-02-23 Europos Tarybos kovos su kankinimu komiteto (CPT) ataskaita apie Lietuvos valdžios institucijų atsaką į komiteto vizitą 2021 m. Prieiga per internetą: [1680aa51b1 \(coe.int\)](https://rm.coe.int/1680aa51b1), žiūrėta 2023-11-08.

⁵⁷ Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategija ir jos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 m. planas, patvirtintas Vyriausybės 2009-10-11 nutarimu Nr. 1248. Prieiga per internetą: [1248 Dėl Laisvės atėmimo vietų modernizavimo strategijos ir jos įgyvendinimo priemonių 2009–2017 metų. \(lrs.lt\)](https://rm.coe.int/1248), žiūrėta 2023-12-18.

⁵⁸ Veiklos rodiklis, numatytas pažangos priemonėje „Modernizuoti bausmių vykdymo sistemos infrastruktūrą“.

⁵⁹ Vyriausybės programos įgyvendinimo plane naujos uždaro tipo įkalinimo įstaigos įkūrimui numatytas 2021 m. II ketv.–2024 m. III ketv., 2023-12-23 redakcijoje 2024 m. III ketv. numatytas viešojo ir privataus sektorių partnerystės sutarties pasirašymas ir naujo Šiaulių kalėjimo statybos darbų pradžia.

- ✓ Alytaus pataisos namų bendrabučio Nr.2 rekonstravimas pradėtas 2011 m.⁶⁰, 2021 m. darbai atnaujinti, tačiau iki 2023 m. darbai planuotu tempu nevyksta, planuojamas projekto įgyvendinimo rodiklis nuo 80 proc. (2021 m.) sumažintas iki 47 proc. (2022 ir 2023 m.), faktinė 2022 m. reikšmė – 30,5 proc. Bendra projekto vertė išaugo apie 20 proc. (detaliau 3 priedas).
Ministerijos vertinimu⁶¹, pagrindinė priežastis, nulėmusi užsitęsusių lėtesnį suplanuotų statybos / modernizavimo darbų įgyvendinimą – neskiriamas arba skiriamas nepakankamas valstybės biudžeto finansavimas (pavyzdys).

Teisingumo ministerijos paaiškinimas dėl užsitęsusių Šiaulių ir Alytaus kalėjimų statybos / modernizavimo darbų.

Šiaulių kalėjimo statybai nuo 2009 m. nebuvo skiriamas finansavimas. 2015 m. jį skyrus buvo parengtas statybos techninis projektas, įvykdyti tvorą ir išorės inžinerinių tinklų statybos darbai. 2017 m. pasirašyta statybos darbų rangos sutartis, 2018 m. pradėti statybos darbai, bet 2018–2020 m. asignavimų neskyrus, rangovas nutraukė statybos darbų sutartį.

Alytaus pataisos namų bendrabučio Nr.2 rekonstravimo investicijų projektas pradėtas įgyvendinti 2011 m.: atlikti projektavimo darbai ir gautas leidimas statybai. Dėl nepakankamo finansavimo rekonstravimo darbai nepradėti, projekto įgyvendinimas atidėtas. Nuo 2016 m. pasikeitus nuteistųjų laikymo gyvenamose patalpose tvarkai, 2017 m. atlikti esamo statybos techninio projekto keitimai ir įvykdžius viešuosius pirkimus 2017-12-19 pasirašyta rekonstrukcijos darbų rangos sutartis. Dėl rangovo vengimo tinkamai vykdyti sutartinius įsipareigojimus 2021-08-05 užsakovo iniciatyva sutartis nutraukta. Statybos rangos darbų pirkimas atnaujintas 2022 m. rugpjūčio mėn., darbus planuojama baigti 2024 m. I pusmetyje.

16. Laisvės atėmimo vietų įstaigose laikomų asmenų baismės atlikimo ir personalo darbo sąlygas siekiama pagerinti ir statant moduliinių namelių kompleksus⁶², kurių eksploatavimo laikas priklausys nuo gairėse ir PP pažangos priemonėje numatytų priemonių įgyvendinimo, valstybės skiriamo finansavimo, įkalintų asmenų skaičiaus tendencijų. TM moduliinių patalpų įsigijimui skirta 8,1 mln. Eur⁶³.
17. Moduliniuose kompleksuose 2020–2021 m. vienam nuteistajam skiriant ne mažiau nei 5 kv. m gyvenamojo ploto įrengtos 236 vietos (Marijampolės pataisos namuose 2020 m. – 64, 2021 m. – 76, Alytaus – 96). Pravieniškių pataisos namų atvirojoje kolonijoje planuota įrengti 5 moduliinių gyvenamųjų namų kompleksus su 480 vietų (kiekvienas iš jų turėjo būti pritaikytas 96 nuteistųjų gyvenimui, priežiūrai ir socialinei reabilitacijai⁶⁴), bet įrengti tik 2 kilnojamų modulių kompleksai (192 vietos). 3 vnt. kilnojamų modulių kompleksų įsigijimo sutartis⁶⁵, skirta daugiau nei 280 nuteistųjų kalinimo sąlygų pagerinimui, neįvykdyta. Dėl to LKT teismas priteisė sumokėti daugiau 0,5 mln. Eur nuostolių atlyginimą tiekėjui.

Teismų priimtų sprendimų / nutarčių dėl modulių įsigijimo sutarties vykdymo ir nutraukimo esmė

Teismai⁶⁶ sprendimą nutraukti pasirašytą sutartį pripažino neteisėtu, jį panaikino, tačiau teismui šalis grąžinus į sutarties vykdymą LKT ir toliau elgėsi tarsi sutartis būtų nutraukta nevykdytina⁶⁷.

⁶⁰ Teisingumo ministerijos 2023-12-05 raštas Nr. GD-2715.

⁶¹ Teisingumo ministerijos 2024-03-25 raštas Nr. GD-1174.

⁶² Teisingumo ministerijos 2024-01-24 raštas N. GD-239.

⁶³ Vyriausybės 2020-08-19 nutarimas Nr. 908 dėl Vyriausybės 2020-05-06 nutarimo Nr. 458 „Dėl lėšų skyrimo“ pakeitimo. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/65228211e5f511ea8d16c98db9b69006?jfwid=jk7ruro59>, žiūrėta 2023-12-12.

⁶⁴ Kalėjimų departamento Viešųjų pirkimų komisijos 2020-08-27 protokolu Nr. PK-256 patvirtintos Kilnojamųjų modulių įsigijimo su jų montavimu ir įrengimu Pravieniškių pataisos namuose – atvirojoje kolonijoje pirkimo atviro konkurso sąlygos.

⁶⁵ 2020-10-22 modulių įsigijimo su jų montavimu ir įrengimu viešojo pirkimo-pardavimo sutartis Nr. 76-12S.

⁶⁶ Kauno apygardos teismo 2021-03-09 sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-892-924/2021; Lietuvos apeliacinio teismo 2021-12-16 nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-722-553/2021.

⁶⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2023-12-14 nutarties 18,4 p. civilinėje byloje Nr. e2A-767-370/2023.

Todėl 2023 m. teismai⁶⁸ konstatavo, kad LKT nesiekė vykdyti sutarties, padarė esminius jos pažeidimus (laiku nevykdė sutarties, vėliau nesiderėjo dėl jos pakeitimo), todėl sutartį nutraukė, o tiekėjui priteisė daugiau nei 500 tūkst. Eur nuostolių atlyginimą (negautą grynąjį pelną)⁶⁹: 462,2 tūkst. Eur negauto pelno, 5 proc. metinių palūkanų (nuo 2022-05-12 iki visiško teismo sprendimo įvykdymo) ir 2,5 tūkst. Eur kitų išlaidų.

Bausmių vykdymo sistemos infrastruktūros plėtra

18. Vyriausybės programoje ir planavimo dokumentuose deklaruojamus bausmių vykdymo sistemos infrastruktūros plėtros tikslus papildoma gairės, numatančios, kad sistemos infrastruktūra turi užtikrinti orias darbuotojų darbo ir nuteistųjų gyvenimo sąlygas, mažinti pastarųjų subkultūros ir didinti resocializacijos galimybes⁷⁰. Gairės numato ne tik papildomas infrastruktūros plėtros priemones, galimus naujus stebėsenos rodiklius, jose numatytas ir būsimas laisvės atėmimo vietų įstaigų tinklas (su konkrečių įstaigų pavadinimais, planuojamu įkalintųjų skaičiumi), tam tikras laisvės atėmimo vietų įstaigų standartas (pavyzdys).

Gairėse numatytos bausmių vykdymo sistemos infrastruktūros plėtros nuostatos, nurodančios sistemos viziją

- 5 nedidelių kalėjimų (iš kurių ne mažiau kaip du naujai pastatyti), veikiančių pagal klasterinio kalėjimo modelį, tinklas. Numatyta iki 2030 m. veiklą vykdančias Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio ir Šiaulių kalėjimai, iš jų Šiaulių ir Klaipėdos naujai pastatyti. Juos pastačius numatyta atsisakyti Marijampolės, Alytaus pataisos namų ir Pravieniškių 1 ir 2 sektorių;
- bendrabutinio tipo kameros rekonstruotos į kamerinio tipo gyvenamąsias patalpas, gyvenamosios erdvės pertvarkytos į mažus segmentus po 30 gyvenamų vietų;
- naujuose ir rekonstruojamose kalėjimuose įrengtos 1–2 vietų kamerinio tipo gyvenamosios patalpos su atskirais sanitariniais mazgais;
- gyvenamųjų patalpų ploto, tenkančio vienam asmeniui laisvės atėmimo vietoje, siektina reikšmė ne mažiau nei 7 kv. m;
- universalaus kalėjimo standartas – 400 vietų uždaramame ir 100 vietų atviraime režime;
- numatyta rekonstrukcija Vilniaus pataisos namų 200 vietų kamerinio tipo gyvenamųjų patalpų, Kauno tardymo izoliatoriaus, Pravieniškių pataisos namų 3 sektoriaus, laisvės atėmimo vietų ligoninės.

19. Nustatyta atvejų, kai gairių turinys nederą su kitais planavimo dokumentais ar veiksmais, kurių jau imtasi sprendžiant su infrastruktūros gerinimu susijusius klausimus, todėl jų priemonės gali likti neįgyvendintos:

- ✓ 9 iš 15 gairėse siūlomų infrastruktūros plėtros rodiklių neperkelti į jokių su įgyvendinimu susijusių planavimo dokumentų, nenumatytos jų siektinos reikšmės ir įgyvendinimo terminai (pavyzdys).

⁶⁸ Kauno apygardos teismo 2023-09-12 sprendimas civilinėje byloje Nr. e2-370-601/2023; Lietuvos apeliacinio teismo 2023-12-14 nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-767-370/2023.

⁶⁹ Kauno apygardos teismo 2023-09-12 sprendimo 31 p. civilinėje byloje Nr. e2-370-601/2023; Lietuvos apeliacinio teismo 2023-12-14 nutarties 47 ir 65 p. civilinėje byloje Nr. e2A-767-370/2023.

⁷⁰ Strateginių veiklos 2022–2030 m. gairių C strateginė kryptis – bausmių vykdymo sistemos infrastruktūros (turto) plėtojimas ir valdymas.

Gairėse numatytų ir į kitus dokumentus neperkeltų su infrastruktūros modernizavimu susijusių rodiklių pavyzdžiai:

Neperkelti rodikliai:

- Mažiausias gyvenamųjų patalpų plotas, tenkantis vienam asmeniui kalėjime, kv. m.
- Nuteistųjų dalis, gyvenančių mažiausio ploto, tenkančio 1 asmeniui kalėjime, patalpose, proc.
- Nuteistųjų dalis, gyvenančių 1–2 vietų gyvenamosiose patalpose, proc.
- Nuteistųjų dalis, gyvenančių gyvenamosiose patalpose (pagal pastatų paskirtį), proc.
- Nuteistųjų dalis, miegančių antro aukšto lovose, proc.
- Kalėjimų, kuriuose įdiegtos veido atpažinimo technologijos ir automatizuotos kūno temperatūros nustatymo sistemos teisės pažeidimų ir ligų prevencijai, skaičius.
- Sukurtas ir įdiegtas modernus, turinčio automatinio vertinimo ir perspėjimo galimybes, valdomas dirbtinio intelekto pagalba nuteistųjų elektroninio stebėjimo centro modelis, metai.
- Įsteigtas Informacinių technologijų padalinys, metai.
- Padidėjęs laikas, skiriamas darbuotojų tiesioginėms funkcijoms vykdyti, proc.

- ✓ Gairėse numatytas 2 naujų kalėjimų iki 2030 m. Šiauliuose ir Klaipėdoje poreikis, tačiau Teisingumo sistemos plėtros programoje finansavimas iki 2030 m. suplanuotas, kaštų ir naudos analizė atlikta ir numatytos priemonės LKT veiklos planuose tik Šiaulių kalėjimo statybai. Klaipėdos kalėjimo statyba nėra pradėta derinti. Klaipėdos m. savivaldybė⁷¹ nurodė, kad dėl galimos vietos tardymo izoliatoriaus statybai parinkimo maždaug prieš 6 metus vyko susirašinėjimas, tačiau, neradus keliamus reikalavimus atitinkančio sklypo, sprendimai dėl statybos nebuvo priimti ir klausimas neišspręstas. Klaipėdos m. savivaldybė mato kalėjimo statybų poreikį.
- ✓ Gairėse numatyta siektina ne mažiau nei 7 kv. m gyvenamųjų patalpų ploto, tenkančio vienam asmeniui laisvės atėmimo vietoje, reikšmė neatsispindi nė viename įgyvendinamajame dokumente (nėra nei susijusių priemonių, nei rodiklių). Vykdomo Alytaus pataisos namų bendrabučio rekonstravimo projekto apimtyje vienam asmeniui numatyta užtikrinti 5 kv. m gyvenamąjį plotą, taigi įgyvendinus jį gairėse numatytas 7 kv. m plotas nebus pasiektas.
- ✓ 2022 m. Marijampolėje rekonstruotos 11 kamerų, kuriose apgyvendinti 32 nuteistieji, t. y. 2,9 žmogaus 1 kameroje. Tai neatliepia gairių nuostatų, kad kamerinio tipo gyvenamosios patalpos turi būti 1–2 vietų.
Ministerija nurodo⁷², kad Alytaus bendrabučio ir Marijampolės pataisos namų gyvenamųjų patalpų rekonstravimai pradėti ankščiau nei patvirtintos gairės.

20. TM 2023-02-23 atsakydama į CPT ataskaitoje nurodytus trūkumus nurodė, jog 2026 m. turi būti pastatytas naujas kalėjimas Šiauliuose (400 vietų), o 2028 ir 2030 m. LKT suplanavusi pastatyti dar du naujus ir modernius 600 vietų kalėjimus. Paprašyta patikslinti dėl trečio naujo kalėjimo (apie 600 vietų) statybų, TM nurodė, kad konkreti vieta būtų sprendžiama įvertinus tai, kaip keičiasi nuteistųjų skaičius ir jų laikymo sąlygos po teisėkūros ir infrastruktūros modernizavimo priemonių įgyvendinimo.
21. Ilgiau nei 10 metų užsitęsęs svarbių infrastruktūros modernizavimo projektų įgyvendinimas, atidedami projektų įgyvendinimo terminai neužtikrina sklandaus strateginio planavimo

⁷¹ Klaipėdos miesto savivaldybės 2023-12-28 el. paštu pateikta informacija.

⁷² Teisingumo ministerijos 2024-03-25 raštas Nr. GD-1174.

dokumentuose numatytų priemonių įgyvendinimo, lemia lėtesnį, nei galėtų būti, nuteistųjų gyvenimo sąlygų gerinimo procesą, neprisideda prie nuteistųjų ir darbuotojų saugumo užtikrinimo. Gairėse numatytų BVS infrastruktūros plėtros kryptių nesuderinus su planavimo ir kitais dokumentais, nenustačius konkrečių rodiklių reikšmių ir įgyvendinimo terminų, laukiamas infrastruktūros modernizavimo rezultatas gali būti nepasiektas.

2. RESOCIALIZACIJOS STIPRINIMAS IR PERSONALO OPTIMIZAVIMAS

2.1. Resocializacijos stiprinimo ir personalo optimizavimo pažangos priemonių finansavimas

22. Humaniškos pataisos sistemoje svarbiausia – tinkamai parinktas ir parengtas personalas, žinantis, kaip teisingai formuoti santykius su kaliniais, savo darbą suvokiantis kaip profesiją. Pagrindinis šios profesijos bruožas turi būti gerų santykių su kaliniais sukūrimas, priklausantis nuo to, ar kalinimo zonose visada yra reikiamas darbuotojų skaičius⁷³.
23. XVIII Vyriausybės programoje⁷⁴ nurodoma būtinybė bausmių vykdymo įstaigų pareigūnams ir darbuotojams užtikrinti metodologinį palaikymą, kvalifikacijos kėlimą, motyvacijos ir vertybinių nuostatų ugdymą, stiprinti vidinę komunikaciją; akcentuojama orientacija į resocializaciją ir elgesio korekcijos programas bei jų tobulinimo svarbą, kad būtų galima užtikrinti tinkamą nuteistųjų parengimą grįžti į visuomenę ir taip spręsti pakartotinio kalinimo problemą. Orientacijos į darbą su nuteistaisiais svarba nurodoma ir probacijos procese – rekomenduojama į jį įtraukti nevyriausybines organizacijas, bendruomenes, psichologus, mediatorius ir kitus specialistus.
24. Įgyvendinant Teisingumo sistemos plėtros programos⁷⁵ pažangos priemones turėtų būti sprendžiamos 8 nepakankamos resocializacijos priežastys (pavyzdys).

Plėtros programoje identifikuotos problemos – bausmių vykdymo sistema neskatina nuteistųjų keisti kriminalinio pobūdžio įpročių – spręstinos priežastys

1. Fragmentuota nuteistųjų resocializacija ir socialinė pagalba suimtiesiems:
 - 1.1. Nenuoseklus ir neunifikuotas nuteistųjų dinaminės priežiūros procesas;
 - 1.2. Didžioji dalis pataisos įstaigose vykdomų resocializacijos priemonių – mokslškai nepatikrintos, formalus jų taikymas;
 - 1.3. Ribotas priklausomybių ligų gydymo prieinamumas nuteistiesiems;
 - 1.4. Ribotos bausmę atliekančių nuteistųjų galimybės įgyti išsilavinimą;
 - 1.5. Daug mažesnis nuteistųjų užimtumas darbine veikla nei kitose ES valstybėse;
 - 1.6. Tarpinstitucinio bendradarbiavimo stoka nuteistųjų resocializacijos procese;
 - 1.7. Įkalintų asmenų stigmatizavimas visuomenėje.
-

⁷³ 2021–2030 m. plėtros programos valdytojos Teisingumo ministerijos Teisingumo sistemos plėtros programos pažangos priemonės Nr. 13-002-08-02-03 „Optimizuoti bausmių vykdymo sistemos personalo skaičių ir kelti jo kvalifikaciją“ apraše nurodytos informacijos pagrindimo aprašas. Prieiga per internetą: [13-002-08-02-03 Optimizuoti bausmių vykdymo sistemos personalo skaičių ir kelti jo kvalifikaciją - Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija \(lr.lt\)](https://www.seimas.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c), žiūrėta 2024-01-17.

⁷⁴ Patvirtinta Seimo 2020-12-11 nutarimu Nr. XIV-72. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c>, žiūrėta 2023-11-08.

⁷⁵ Patvirtinta Vyriausybės 2021-10-20 nutarimu Nr. 861.

2. Kvalifikuoto personalo trūkumas:

2.1. Personalas orientuotas į nuteistųjų apsaugą ir priežiūrą, techninių funkcijų vykdymą, kai didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas nuteistųjų resocializacijai ir socialinės pagalbos suimtiesiems teikimui.

25. Identifikuoti nuteistųjų resocializacijos proceso trūkumai turėtų būti sprendžiami įgyvendinant dvi Teisingumo sistemos plėtros programos priemones. Jos nepradėtos įgyvendinti, vykdytos tik tęstinės ir Norvegijos finansinio mechanizmo programos finansuojamos resocializacijos proceso tobulinimo priemonės:

- ✓ Nuteistųjų resocializacijos ir socialinės pagalbos procesai turėtų būti tobulinami įgyvendinant PP priemonę *Optimizuoti nuteistųjų resocializacijos ir pagalbos suimtiesiems sistemą*, tačiau jos aprašas neparengtas, finansavimas neskirtas ⁷⁶ (pavyzdys).

Tęstinių veiklų ir Norvegijos finansinio mechanizmo programos priemonių, susijusių su resocializacijos kokybės didinimu, pavyzdžiai⁷⁷

- Tęstinės veiklos: organizuoti ir vykdyti veiksmingą nuteistųjų resocializaciją;
- Norvegijos finansinio mechanizmo finansuojamos priemonės: naujų intervencinių priemonių nusikalstamo elgesio rizikai mažinti sukūrimas ir taikymas, NVO pasitelkimas vykdamas nuteistųjų pozityvaus užimtumo priemones, e. paslaugų nuteistiesiems sistemos sukūrimas ir įdiegimas.

- ✓ Personalo optimizavimas ir jo orientacija į nuteistųjų resocializaciją turėtų būti vykdoma įgyvendinant PP priemonę *Optimizuoti bausmių vykdymo sistemos personalo skaičių ir kelti jo kvalifikaciją*. Jos aprašas patvirtintas, jame numatyta iki 2030 m. pareigūnų kompetencijų stiprinimo, darbo procesų tobulinimo kalėjimuose, naujų paslaugų (psichologų, priklausomybių konsultantų ar resocializacijos specialistų, mediatorių) teikimo ir kt. veiklos. Jų įgyvendinimui nustatytas 7,8 mln. Eur poreikis, atlikta kaštų naudos analizė, tačiau, neskyrus finansavimo pagal įvertintą poreikį, numatytos veiklos nevykdomos. LKT teigia⁷⁸, kad prie šios priemonės įgyvendinimo maža dalimi prisideda Norvegijos remiamas „bandomųjų“ pusiaukelės namų projektas, specialistų kvalifikacijos kėlimas.

26. Ministerija nurodė ⁷⁹, kad parengtame PP priemonės *Optimizuoti nuteistųjų resocializacijos ir pagalbos suimtiesiems sistemą* apraše būtų detalčiau nurodomi siekiami rezultatai, finansavimo planas, veiklų suvestinė, nustatyti rodikliai, įgyvendinimo algoritmas. Aprašas būtų rengiamas, jei būtų tikimybė gauti reikiamą finansavimą šiai priemonei įgyvendinti ir tik skyrus finansavimą pažangos priemonės – *Optimizuoti bausmių vykdymo sistemos personalo skaičių ir kelti jo kvalifikaciją* – apraše numatytų veiklų įgyvendinimui ir jas įgyvendinant. Ministerija pažymi, kad šių priemonių finansavimas yra papildomas ir jis turi būti skiriamas bausmių vykdymo sistemai būtinoms funkcijoms užtikrinti (pavyzdys).

Teisingumo ministerijos paaiškinimas dėl pažangos priemonių finansavimo

Ministerijos teigimu ⁸⁰, svarbu pastebėti, kad dar 2022-09-19 buvo patvirtintas Plėtros programos pažangos priemonės *Optimizuoti bausmių vykdymo sistemos personalo skaičių ir kelti jo kvalifikaciją* aprašas, tačiau neskirtas finansavimas.

Pažangos priemonių finansavimo klausimai svarstomi kiekvienų metų biudžeto rengimo procedūros metu, diskusijose tarp plėtros programos valdytojo ir Finansų ministerijos.

⁷⁶ Teisingumo ministerijos 2023-12-22 raštas Nr. GD-2895.

⁷⁷ Teisingumo ministerijos raštai: 2023-12-05 Nr. GD-2715 ir 2023-12-22 Nr. GD-2895.

⁷⁸ Lietuvos kalėjimų tarnybos 2024-01-03 el. paštu pateikti duomenys.

⁷⁹ Teisingumo ministerijos 2023-12-05 raštas Nr. GD-2715.

⁸⁰ Ten pat.

Galutiniams sprendimams priimti reikšmingą įtaką turi šalies makroekonominiai rodikliai ir jų prognozės, valstybės biudžeto deficito faktorius ir kt.

27. Nepaisant to, kad nė vienai minėtų PP priemonių finansavimas neskirtas ir pažangos veiklos nevykdomos, ministerija strateginiuose veiklos planuose nusimatė tris pažangos rodiklius ir fiksavo jų įgyvendinimą. Nepasiekus suplanuotų rodiklių, siektina resocializacijos funkciją atliekančių darbuotojų dalis sumažinta 15 proc. p., kvalifikaciją tobulinusių darbuotojų dalis – 21 proc. p., nuteistųjų priskirtų bausmę atlikti lengvojoje grupėje ir perkeltų į pusiaukelės namus dalis – 11 proc. p. (1 lentelė).

2 lentelė. Teisingumo ministerijos strateginiuose veiklos planuose sumažintos pažangos rodiklių siektinos reikšmės

Strateginio veiklos plano laikotarpis	Rodiklio „Bausmių vykdymo sistemos darbuotojų, vykdančių resocializacijos funkcijas, dalis (proc.)“ reikšmės					
	2022 m.	2023 m.	2024 m.	2025 m.	2026 m.	2030 m.
2022–2024	25	30	35	-	-	50
2023–2025	-	30	35	40	-	50
2024–2026	-	-	20	21	22	50
Rodiklio „Pareigūnų, kitų valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, tobulinusių kvalifikaciją, dalis (proc.)“ reikšmės						
2022–2024	60	80	95	-	-	90
2023–2025	60	70	74	77	-	90
2024–2026	-	-	74	77	77	90
Rodiklio „Asmenų, priskirtų bausmę atlikti lengvojoje grupėje ir perkeltų į pusiaukelės namus, dalis (proc.) nuo bendro nuteistųjų, atliekančių terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes pataisos namuose (kalėjime) skaičiaus“ reikšmės						
2022–2024	36	39	42	-	-	50
2023–2025	-	39	42	44	-	50
2024–2026	-	-	31	35	39	50

Raudona spalva – rodiklių mažėjimas

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Teisingumo ministerijos pateiktus duomenis

28. Visose laisvės atėmimo vietų įstaigose trūksta 20,4 proc. darbuotojų (481 iš 2 361), labiausiai trūksta statutinių valstybės tarnautojų, kuriems skirtų, bet 2023 m. pabaigoje neužimtų, etatų priskaičiuojama 365, t. y. 76 proc. (365 iš 481) bendro trūkumo⁸¹. Tai tiesiogiai su nuteistaisiais dirbantys įvairių kategorijų Saugumo valdymo skyriaus specialistai, atsakingi už suimtųjų ir nuteistųjų elgesio kontrolę, saugios aplinkos kalėjime užtikrinimą, suimtiesiems ir nuteistiesiems kylančių problemų ir klausimų sprendimą ir kt.⁸²
29. Resocializacijos skyriuose 2021–2023 m. laikotarpiu turėjo būti steigiamos ir pradėtos pildyti specialistų komandos⁸³. Vertinimo metu iš 469 (iš jų 265 yra statutiniai pareigūnai) patvirtintų komandose dirbančių specialistų pareigybių neužimta buvo 29 proc. (134 iš 469), daugiausia trūko užimtumo specialistų – 40 proc. (43 iš 106), socialinio darbo ir psichologinės intervencijos specialistų – 31 proc. (37 iš 119), kontaktinių pataisos pareigūnų – 24 proc. (43 iš 178), vertinimo ir analizės – 17 proc. (11 iš 66) nuo viso patvirtintų atitinkamos specializacijos pareigybių skaičiaus (5 priedas).

⁸¹ Teisingumo ministerijos 2023-09-26 ir 2023-10-06 el. paštu pateikti duomenys apie Lietuvos kalėjimų tarnybos personalo sudėtį.

⁸² 2023-10-04 LKT laišku pateikta informacija.

⁸³ Nuteistųjų laisvės atėmimo bausme resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano 3.5 priemonė.

30. LKT nurodė⁸⁴, kad labiausiai trūksta užimtumo specialistų (darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis), nes ši specialiausias funkcijas vykdanči komanda suformuota tik įsteigus LKT, t. y. 2023-01-01. Nuo to laiko buvo stengiamasi intensyviai užpildyti laisvas pareigybes.

Lietuvos kalėjimų tarnybos nuomonė, kodėl nėra užimtų resocializacijos skyriaus specialistų pareigybės:

Darbuotojų trūkumas susidarė dėl sugriežtintos sveikatos patikros⁸⁵, nekonkurencingas atlyginimas, sunkus psichologinis darbas, darbuotojai negali naudotis asmeniniu telefonu darbo vietoje, darbuotojams, dirbantiems pagal darbo sutartį, nėra galimybės mokėti priemonės už pavojingas sąlygas, kai tuo tarpu pareigūnams ji mokama.

31. 2022 m. įgyvendinta laisvės atėmimo vietų įstaigų reorganizacija. Centralizavus ir optimizavus ūkinės-administracines funkcijas vykdančių padalinių veiklą, daugiau žmogiškųjų išteklių nukreipta į tiesioginį darbą su įkalintais asmenimis ir jų resocializacijai vykdyti⁸⁶. Pažangos rodiklis – bausmių vykdymo sistemos darbuotojų, vykdančių resocializacijos funkcijas dalis – nepasiektas: 2022 m. planuota – 25 proc., pasiekta – 15 proc.⁸⁷; 2023 m. atitinkamai 30 proc.⁸⁸ ir 19,2 proc.⁸⁹.
32. Nuteistųjų resocializacijos proceso veiksmingumą ir priemonių, taikomų sumažinti pakartotinį nusikalstamumą, efektyvumą leidžia vertinti asmenų, grįžusių į laisvės atėmimo vietas, dalies mažėjimo rodiklis⁹⁰. Jo reikšmė 2023 m. (22,7 proc.), lyginant su 2022 m. (13,5 proc.) pablogėjo, nes daugiau kaip dvigubai išaugo nuteistų asmenų, kurie buvo anksčiau paleisti iš laisvės atėmimo vietų, bet per dvejus metus nuo paleidimo padarė naujų nusikaltimų, skaičius (2023 m. – 421, 2022 m. – 204).
33. Nefinansuojant personalo optimizavimo ir neapibrėžus į pažangą orientuotų resocializacijos gerinimo veiklą, siektinų rezultatų ir rodiklių, nė vienoje laisvės atėmimo vietų įstaigoje neturint pakankamo pareigūnų ir kitų specialistų skaičiaus, o pokyčių siekiant tik tęstinėmis ir Norvegijos finansinio mechanizmo finansuojamomis priemonėmis, PP numatytos priežastys, lemiančios netinkamą nuteistųjų resocializaciją, sprendžiamos fragmentiškai ir gali neturėti esminio poveikio keičiant nuteistųjų elgesį, mažinant pakartotinai nusikaltusiųjų skaičių.

2.2. Tęstinių nuteistųjų resocializacijos priemonių vykdymas

34. LKT nuteistųjų resocializaciją vertinamuoju laikotarpiu vykdė vadovaujantis metiniais veiklos planais, Nuteistųjų laisvės atėmimo bausme resocializacijos reformos Lietuvoje⁹¹ ir Dinaminės apsaugos vystymo bausmių vykdymo sistemoje⁹² koncepcijomis ir jų įgyvendinimo planais⁹³, kuriuose priemonės ir įgyvendinimo terminai numatyti visam

⁸⁴ Lietuvos kalėjimų tarnybos 2024-02-15 el. paštu pateikta informacija.

⁸⁵ Sveikatos patikras atlieka Vidaus reikalų ministerijos Medicinos centro Centrinė medicinos ekspertizės komisija.

⁸⁶ Teisingumo ministerijos 2022 m. veiklos ataskaita, 31 psl. Prieiga per internetą: https://tm.lrv.lt/uploads/tm/documents/files/dokumentai/Administracin%C4%97%20informacija/Veiklos%20ataskaitos/TM%202022%20m_%20veiklos%20ataskaita.pdf, žiūrėta: 2024-03-28.

⁸⁷ Lietuvos kalėjimų tarnybos 2022 m. veiklos ataskaita, 3 psl.

⁸⁸ Teisingumo ministro valdymo sričių 2023-2025 m. strateginis veiklos planas, patvirtintas teisingumo ministro 2023-01-23 įsakymu Nr. 1R-29 (2023-11-24 įsakymo Nr. 1R-360 red.).

⁸⁹ Teisingumo ministerijos 2024-02-15 raštas Nr. GD-533, Lietuvos kalėjimų tarnybos 2023 m. veiklos ataskaita, 5 psl.

⁹⁰ Teisingumo ministerijos 2023 m. veiklos ataskaita, 29 psl. Prieiga per internetą: <https://tm.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2024/3/eT4P3iEd7vg.pdf>, žiūrėta 2024-03-28.

⁹¹ Patvirtinta Kalėjimų departamento direktoriaus 2021-01-07 įsakymu Nr. V-5.

⁹² Patvirtinta Kalėjimų departamento direktoriaus 2014-12-30 įsakymu Nr. V-564 (2021-12-27 įsakymo Nr. V-404 redakcija).

⁹³ Nuteistųjų laisvės atėmimo bausme resocializacijos reformos Lietuvoje koncepcijos įgyvendinimo planas, patvirtintas Kalėjimų departamento direktoriaus 2021-05-10 įsakymu Nr. V-153; Dinaminės apsaugos vystymo

pertvarkos įgyvendinimo laikotarpiui (2021–2031 m.). Planai įgyvendinami vykdant tęstinę priemonę „Vykdėti veiksmingą nuteistųjų resocializaciją“. TM nurodo⁹⁴, kad resocializacijos proceso veiklų, priemonių įgyvendinimo laiku ir pasiektų rezultatų vertinimas atliekamas stebint metinių veiklos planų įgyvendinimą bei jų poveikį rodikliams.

35. LKT vykdydama Nuteistųjų resocializacijos koncepcijos įgyvendinimo planą 2021–2023 m. įgyvendino 94 proc. jame numatytų priemonių, kurių terminas – 2023-12-31 arba nuolat, tačiau nepasiekė rodiklių⁹⁵, susijusių su:

✓ nuteistųjų užimtumu:

- planuota, kad 2021 m. ⁹⁶ 750 nuteistųjų įgys specialybę, bet įgijo tik 468 (62,4 proc.)⁹⁷;
- planuota, kad 2022 m. bus 50 proc. dirbančių ar užsiimančių kita individualia kūrybine veikla laisvės atėmimo vietų įstaigose laikomų asmenų nuo visų šiose įstaigose laikomų asmenų skaičiaus, buvo tik 39,6 proc.⁹⁸, 2023 m. planuota 55 proc., pasiekta – 47,5 proc.;

✓ darbo su nuteistaisiais planavimu ir individualizavimu:

- planuota, kad 2022 m. 60 proc. laisvės atėmimo vietų įstaigose laikomų asmenų dalyvaus elgesio keitimo programose, dalyvavo 20,6 proc., 2023 m. – 33,7 proc.⁹⁹;
- planuota, kad nuteistų asmenų, baigusiu elgesio keitimo programas, dalis nuo visų programose dalyvaujančių asmenų skaičiaus 2022 m. bus 90 proc., faktas – 66,5 proc., 2023 m. atitinkamai 91 proc. ir 81,2 proc.;
- planuota, kad asmenų, priskirtų bausmę atlikti lengvoje grupėje ir perkeltų į pusiaukelės namus, dalis nuo bendro nuteistųjų, atliekančių terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes pataisos namuose (kalėjime), skaičiaus, 2022 m. bus 36 proc., buvo 26,6 proc., 2023 m. atitinkamai 39 proc. ir 23,3 proc.

36. Nuteistųjų resocializacijos koncepcijos įgyvendinimo plane numatyta, kad koncepcijos tikslų pasiekimui bus reikalinga nuolatinė plano priemonių peržiūra, įgyvendintų priemonių veiksmingumo įvertinimas ir naujų priemonių planavimas, o tai suponuoja kasmetinį plano atnaujinimą, atsakomybių ir terminų nustatymą. Per 2,5 metų nuo plano patvirtinimo peržiūra nebuvo atlikta.

37. 2023 m. pabaigoje naudota dešimt 2012–2017 m. aprobuotų nusikalstamo elgesio pataisos programų (6 priedas). Teisingumo sistemos plėtros programos pagrindime¹⁰⁰ konstatuojama, kad didžioji dalis pataisos įstaigose vykdomų resocializacijos priemonių – mokliškai nepatikrintos, formaliai taikomos, trūksta specializuotų elgesio pataisos programų, nukreiptų į nuteistų moterų nusikalstamo elgesio korekciją ir socialinių įgūdžių lavinimą. Pataisos įstaigose vykdomos 149 nuteistųjų socialinės rehabilitacijos programos,

bausmių vykdymo sistemoje koncepcijos įgyvendinimo planas, patvirtintas Kalėjimų departamento direktoriaus 2021-07-08 įsakymu Nr. V-231 (atnaujintas 2022 m. liepos mėn.).

⁹⁴ Teisingumo ministerijos 2023-12-05 el. paštu pateikta informacija.

⁹⁵ Lietuvos kalėjimų tarnybos 2022 m. ir 2023 m. veikos ataskaitos.

⁹⁶ Nuo 2022 m. toks rodiklis nestebimas.

⁹⁷ Ministerija nurodo, kad skaičių lėmė tai, kad nuteistasis gali mokytis valstybės finansuojamoje vietoje vieną pirminę ir antrą tęstinę profesiją. Jeigu turi dvi profesijas, daugiau galimybių mokytis valstybės finansuojamose vietose nesudaroma.

⁹⁸ Pagrindinė Lietuvos kalėjimų tarnybos nurodyta priežastis, kodėl nebuvo pasiektas rodiklis: įdarbintų asmenų skaičius sumažėjo, 2022 m. bankrutavus VĮ „Mūsų amatai“.

⁹⁹ Teisingumo ministerijos 2024-03-25 raštas Nr. GD-1174.

¹⁰⁰ 2021–2030 m. Teisingumo sistemos plėtros programa, patvirtinta Vyriausybės 2021-10-20 nutarimu Nr. 861.

neapčiuotų programų spektras itin platus, apimantis įvairias sritis, susijusias su fizinio aktyvumo, saviraiškos, kūrybiškumo, intelektinių, meninių ir kt. įgūdžių lavinimu, tačiau šių programų turinys nėra aiškiai apibrėžtas, struktūruotas, nepatikrinta jų poveikio nauda nuteistojo elgesio korekcijai.

38. Elgesio pataisos programos vykdomos vadovaujantis Nusikalstamo elgesio rizikos vertinimo metodikų ir elgesio pataisos programų aprobavimo Lietuvos bausmių vykdymo sistemoje tvarkos aprašu¹⁰¹, tačiau jame nenumatyta programų ir metodikų peržiūra / veiksmingumo vertinimas ar stebėsenos procedūros. Lietuvos teisės institutas rekomendavo sukurti ir įdiegti elgesio pataisos programų stebėsenos sistemą, įvertinti laisvės atėmimo vietų įstaigose šiuo metu taikomų nuteistųjų socialinės reabilitacijos programų taikymo veiksmingumą, prireikus jas atnaujinti ir (ar) atsisakyti neefektyvių programų¹⁰². Lietuvos kalėjimų tarnyba nurodo¹⁰³, kad veiksmingumas nevertinamas, nes šiam procesui įgyvendinti reikalingas atitinkamas pasirengimas, šiuo metu formuojamos kriminologų komandos, 2023 m. pabaigoje parengtas resocializacijos standartas. Planuojama LKT plane numatyti priemonės, susijusias su resocializacijos programų inventorizacija, išgryninimu ir pradėti vertinti nuteistųjų socialinės reabilitacijos programų taikymo veiksmingumą.
39. Vadovaujantis iš laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietų paleidžiamų (paleistų) asmenų socialinės integracijos tvarka¹⁰⁴ už pirmąjį etapą atsakinga Lietuvos kalėjimų tarnyba: rūpinasi paleidžiamo asmens gyvenamosios vietos suradimu, užimtumo užtikrinimu, priklausomybės ligų gydymu ar kitų sveikatos problemų sprendimu, socialinės paramos gavimu, įsiskolinimų ir finansų tvarkymu, santykių su artimaisiais atkūrimu, tvarko asmens tapatybę patvirtinančius dokumentus. Socialinę integraciją tęsia savivaldybės administracija, į kurios teritoriją iš bausmės atlikimo vietos paleistas asmuo grįžo ir kurioje deklaravo gyvenamąją vietą. Siekdami išsiaiškinti, ar savivaldybės gali sklandžiai tęsti iš laisvės atėmimo vietų įstaigų grįžtančių asmenų socialinę integraciją, atlikome savivaldybių apklausą (atsakė 56 iš 60).
40. Dėl grįžtančių asmenų elgesio ir bendradarbiavimo su LKT trūkumų 75 proc. (iš 56) savivaldybių susiduria su problemomis vykdydamos grįžtančių asmenų socialinę integraciją (detalesnė informacija 7 priede). Savivaldybių (28 iš 56, arba 50 proc.) nuomone, laisvės atėmimo vietų įstaigose pritaikoma nepakankamai socialinės integracijos priemonių: ryšių su artimaisiais atkūrimo ir priklausomybių ligų gydymo, psichikos sveikatos stiprinimo paslaugų (36 proc.); gyvenamosios vietos suradimo (29 proc.) ir psichologo, socialinių darbuotojų konsultacijų dėl asmenų motyvacijos didinimo, geresnio parengimo gyvenimui laisvėje (25 proc.).
41. Ministerija nurodo¹⁰⁵, kad pagal laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietų paleidžiamų (paleistų) asmenų socialinės integracijos tvarką savivaldybės ir pačios turi rodyti iniciatyvą ir aktyviai dalyvauti nuteistuosius rengiant paleidimui iš laisvės atėmimo vietos: gavus pranešimą apie paleidžiamą asmenį pačios turi susisiekti su LKT socialiniu darbuotoju, išsiaiškinti iš bausmės atlikimo vietos paleidžiamo asmens poreikius, bendradarbiauti tvarkant duomenis.

¹⁰¹ Patvirtinta LKT direktoriaus 2021-10-01 įsakymu Nr. 18866.

¹⁰² 2021–2030 m. Teisingumo sistemos plėtros programa, patvirtinta Vyriausybės 2021-10-20 nutarimu Nr. 861.

¹⁰³ Lietuvos kalėjimų tarnybos 2024-02-19 el. paštu pateikta informacija.

¹⁰⁴ Patvirtinta socialinės apsaugos ir darbo ministro ir teisingumo ministro 2022-12-19 įsakymu Nr. A1-865/1R-418. Prieiga per internetą: [A1-939/1R-324 Dėl iš laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietų paleidžiamų \(paleistų\) asmenų socialinės integracij... \(lrs.lt\)](#), žiūrėta 2023-12-04.

¹⁰⁵ Teisingumo ministerijos 2024-03-25 raštas Nr. GD-1174.

42. Nevertinant Nuteistųjų resocializacijos koncepcijos įgyvendinimo plane numatytų priemonių ir nevykdant pataisos programų veiksmingumo stebėsenos, taikomos resocializacijos priemonės gali būti netaiklios. Nesant pakankamo LKT ir savivaldybių bendradarbiavimo vykdant socialinę nuteistųjų socialinę integraciją, laisvės atėmimo vietose trūkstant socialinių įgūdžių formavimo, priklausomybės ligų gydymo ar kitų paslaugų, išėję į laisvę asmenys nėra motyvuoti dalyvauti tolesniuose socialinės integracijos etapuose, keisti savo nusikalstamą elgesį, o resocializacijos procesas gali nepasiekti norimos pažangos.

2.3. Pusiaukelės namai kaip resocializacijos priemonė

Pusiaukelės namų plėtra

43. Pusiaukelės namų tikslas – palengvinti bausmę baigiančių nuteistųjų integraciją į visuomenę, užtikrinti socialinės rehabilitacijos tęstinumą, ją derinant su nuteistųjų užimtumo veiklomis (darbo, mokslo, studijų), ir leisti įkalintiems asmenims pamažu prisitaikyti prie gyvenimo laisvėje ir įvykusių pokyčių¹⁰⁶. Viena XVIII Vyriausybės iniciatyvų – atviro tipo laisvės atėmimo įstaigų (pusiaukelės namų) tinklo plėtra, bet Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane¹⁰⁷ su šia iniciatyva susijusios priemonės nenumatytos. Teisingumo sistemos plėtros programoje pusiaukelės namai minimi epizodiškai, nesiejant su konkrečiais plėtros tikslais, rodikliais ar skiriamu finansavimu, jų plėtra taip pat nenumatyta:

- ✓ PP priemonėje *Optimizuoti nuteistųjų resocializacijos ir pagalbos suimtiesiems sistemą* nustatytas vienas su pusiaukelės namais susijęs rodiklis. Jis orientuotas į bendrą nuteistųjų perkėlimą į lengvą grupę, todėl sunku identifikuoti lūkestį, kiek asmenų tikimasi ar turėtų būti perkelta į pusiaukelės namus (pavyzdys).

Rodiklio „Asmenų, priskirtų bausmę atlikti lengvoje grupėje ir perkeltų į pusiaukelės namus, dalis nuo bendro nuteistųjų, atliekančių terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes pataisos namuose (kalėjime)“ apskaičiavimas

Formulė – $(X+Y)/T$, kur X – asmenų, priskirtų bausmę atlikti lengvoje grupėje, skaičius; Y – asmenų, perkeltų į pusiaukelės namus, skaičius; T – bendras nuteistųjų, atliekančių terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes pataisos namuose (kalėjime), skaičius¹⁰⁸.

- ✓ PP priemonės *Optimizuoti bausmių vykdymo sistemos personalo skaičių ir kelti jo kvalifikaciją* apraše nustatyta viena susijusi veikla – pusiaukelės namų veiklos organizavimo modelio keitimas – bandomojo projekto įgyvendinimas. Rodiklių, susijusių su šios veiklos įgyvendinimu, nėra, finansavimo neskirta.
44. Nors strateginiai planavimo dokumentai nenumato pusiaukelės namų plėtros Lietuvoje, nuo 2016 metų veiklą vykdo 8 pusiaukelės namai¹⁰⁹, 3 iš jų atidaryti 2023 m., dar vienas

¹⁰⁶ Prieiga per internetą: <https://kalejimai.lrv.lt/lt/duk-apie-pusiaukeles-namus/dazniausiai-uzduodami-klausimai-pusiaukeles-namai/>, žiūrėta 2024-01-10.

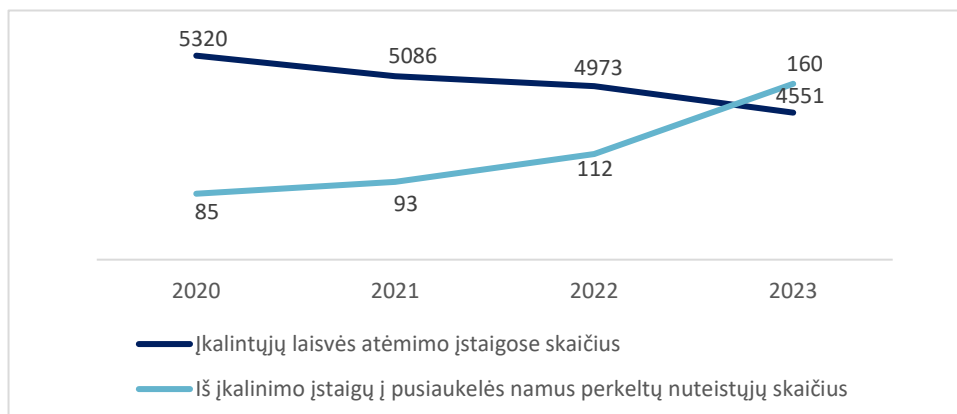
¹⁰⁷ Patvirtinta Vyriausybės 2021-03-10 nutarimu Nr. 1555 (nauja redakcija nuo 2023-12-23). Prieiga per internetą: [155 Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano patv.. \(lrs.lt\)](https://www.lrs.lt/lt/duomenys/1555-del-astuonioliktosios-lietuvos-respublikos-vyriausybės-programos-nuostatų-įgyvendinimo-plano-patv..), žiūrėta 2023-12-18.

¹⁰⁸ LKT el. paštu pateikti duomenys 2024-01-16.

¹⁰⁹ Pusiaukelės namai veiklą vykdo Vilniuje, Alytuje, Marijampolėje, Pravieniškėse, Panevėžyje, Šiauliuose (2023-02-03), Tauragėje (2023-07-03) ir Kaune (2023-12-14), planuojama 2024 m. I ketv. Juos atidaryti Plungėje.

planuota atidaryti 2024 m. I ketv. Daugėja ir nuteistųjų iš laisvės atėmimo vietų įstaigų perkeliama į pusiaukelės namus (3 pav.).

2 pav. Iš laisvės atėmimo vietų įstaigų į pusiaukelės namus perkeltų nuteistųjų ir įkalintųjų laisvės atėmimo vietose skaičiaus pokytis 2020–2023 m. laikotarpiu

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Lietuvos kalėjimų tarnybos duomenis

45. 2023 m. pusiaukelės namai steigti vadovaujantis LKT direktoriaus patvirtintu Pusiaukelės namų plėtros 2022–2024 m. priemonių planu¹¹⁰, finansuojant kaip vieną Norvegijos projekto „Lietuvos bausmių vykdymo sistemos kokybės gerinimas“ veiklą. Projekto įgyvendinimas baigiasi 2024-04-30. LKT gairėse¹¹¹ numatyta siekti, kad iki 2030 m. būtų įsteigta 20 pusiaukelės namų (ne daugiau kaip po 20 vietų), juos tolygiai paskirstant Lietuvos teritorijoje, tačiau nedetalizuojama, kokių nuoseklumu jie turėtų būti steigiami. Į jokių kitų strateginius planavimo dokumentus šis siekis neperkeltas, nėra nei skaičiavimų, pagrindžiančių 20 pusiaukelės namų steigimo poreikį, nei nustatyto finansavimo, reikalingo jų plėtrai iki 2030 m., poreikio. Ministerija nurodė¹¹², kad sąnaudų ir naudos analizė bus atliekama, kai pusiaukelės namų projektai bus įtraukti į pažangos programą. Naujų pusiaukelės namų poreikis ir planuojamos lokacijos bus svarstomos 2024 m. pabaigoje, rengiant LKT veiklos ir 2025–2028 m. pusiaukelės namų plėtros priemonių planus¹¹³.

Pusiaukelės namų steigimo finansavimas

46. LTK teigimu, vadovaujantis Europos Tarybos Ministrų komiteto rekomendacijomis šalims narėms¹¹⁴, strategiškai svarbu kiekvienoje apskrityje turėti pusiaukelės namus, bet dalies jų (11 iš 20¹¹⁵) išdėstymas, paskirstymas šalies teritorijoje nenumatytas. 2023 m. konkrečios pusiaukelės namų steigimo vietos atrinktos vadovaujantis 8 kriterijais (pavyzdys).

Lietuvos kalėjimų tarnybos nurodyti prioritetai, kuriais vadovautasi pasirenkant miestus pusiaukelės namų steigimui¹¹⁶:

1. Bausmių vykdymo kodekse numatyti bausmių vykdymo normalizavimo ir atvirumo principai (4 str.).
2. Nuteistųjų gyvenamosios arba planuojamos po bausmės atlikimo pasirinkti gyvenamosios vietos.
3. Atstumas nuo didžiųjų miestų.

¹¹⁰ Patvirtintu Kalėjimų departamento direktoriaus 2021-12-31 įsakymu Nr. V-429.

¹¹¹ Strateginė kryptis – bausmių vykdymo sistemos infrastruktūros (turto) plėtojimas ir valdymas.

¹¹² LKT el. paštu 2024-01-03 pateikti duomenys.

¹¹³ Teisingumo ministerijos 2024-03-25 raštas Nr. GD-1174.

¹¹⁴ Rekomendacijos šalims narėms Nr. R (2006)2 „Dėl Europos kalėjimų taisyklių“, 17.1 p.: „Nuteistieji pagal galimybes turėtų būti paskiriami atlikti bausmę į tas įstaigas, kurios yra arčiau jų gyvenamųjų arba reabilitacijos vietų.“

¹¹⁵ Žinoma 9 pusiaukelės namų vieta.

¹¹⁶ Lietuvos kalėjimų tarnybos 2023-12-22 el. paštu pateikti duomenys.

4. Apskritis centras.
5. Miesto dydis.
6. Valstybinė infrastruktūra galima perimti.
7. Atitinkantis poreikius turtas (tinkamas išplanavimas, pritaikymo paprastumas).
8. Atstumas iki artimiausios viešojo transporto stotelės.

47. Naujai atidarytuose 3 (iš 4) pusiaukelės namuose įrengtų vietų skaičius neatitinka gairėse numatytų 20 vietų skaičiaus: Šiaulių pusiaukelės namuose įrengta 20 vietų nuteistiesiems, Tauragės pusiaukelės namuose – 27, Kauno r. – 25 Plungės – 27¹¹⁷. Didesnių nei numatyta pusiaukelės namų steigimą ministerija argumentuoja¹¹⁸ tinkamų patalpų trūkumu ir mano, kad didesnis nuteistųjų skaičius atitinka BVS poreikius ir nekelia grėsmių (pavyzdys). Esant didesniam nuteistųjų skaičiui, gali būti nepasiekti resocializacijos tikslai. Turėtų būti vadovaujamosi principu, kad vienuose pusiaukelės namuose bausmes atlieka ne daugiau kaip 20 nuteistųjų, vengiant didesnio jų susitelkimo vienuose patalpose, neformalių segmentuotų grupių formavimosi, kartu ir kriminalinės subkultūros apraiškų¹¹⁹.

Teisingumo ministerijos nuomonė dėl nuteistųjų skaičiaus pusiaukelės namuose

Gairės nustato siektinas reikšmes. Jas įgyvendinant jau ir šiuo metu sudėtinga rasti tinkamų patalpų, todėl nedidelis nuokrypis nuo gairių, manytina, turėtų būti toleruojamas, jei tai tenkina bausmių vykdymo sistemos poreikius ir nekelia grėsmės aplinkai ir pan. (o šiuo metu tai atitinka poreikius ir grėsmių nėra). Planuojama 2024 m. peržiūrėti strategines gaires. Ministerijos vertinimu, apgyvendinti iki 20 nuteistųjų pusiaukelės namuose nėra ekonomiškai, Lietuvos kontekste planuojama pusiaukelės namuose apgyvendinti iki 30 nuteistųjų.

48. Pusiaukelės namai steigiami neturint parengto jų veiklos standarto, kuris pagal LKT planą¹²⁰ turėjo būti parengtas 2022 m. Ministerija nurodo¹²¹, kad standarto (ne)buvimą šiuo metu atstoja teisės aktai, reglamentuojantys pusiaukelės namų įrengimo, nuteistųjų perkėlimo į juos, darbo su pusiaukelės namuose gyvenančiais asmenimis aspektus. Nuo 2023 m. pusiaukelės namuose resocializacijos veiklą kartu su LKT pradėjo vykdyti ir LPT¹²². Siekiama išsibandyti, ar LPT galėtų vykdyti resocializacijos funkcijas šiuose namuose. Dėl tolimesnio bendradarbiavimo su LKT galutinis sprendimas bus priimtas įvertinus bandomųjų pusiaukelės namų projekto rezultatus¹²³.
49. Vertinimo metu apklausę savivaldybes, kurių teritorijose pusiaukelės namai vykdo veiklą, nustatėme, kad apie naujai planuojamus steigti buvo informuoti tik vienos (iš 3) savivaldybės ir vietos bendruomenės atstovai¹²⁴. Ministerija nurodo¹²⁵, kad su savivaldybėmis komunikota, nors tokios prievolės steigiant pusiaukelės namus nėra (pavyzdys).

Savivaldybių ir ministerijos informacija apie vykdytą komunikaciją dėl pusiaukelės namų steigimo:

- Kauno r. sav. nurodo, kad ministerija ar LKT neteikė informacijos savivaldybei ir vietos bendruomenės atstovams apie planuojamą pusiaukelės namų steigimą rajono savivaldybės teritorijoje; Šiaulių m.

¹¹⁷ LKT duomenimis: 2024-02-01 Šiaulių pusiaukelės namuose buvo 20 nuteistųjų, Tauragės – 25, Kauno r. – 9.

¹¹⁸ Teisingumo ministerijos 2024-03-25 raštas Nr. GD-1174.

¹¹⁹ *Nuteistųjų pusiaukelės namų taikymo praktika Lietuvoje*. Lietuvos socialinių mokslų centro Teisės institutas, prof. dr. R. Uscila, Vilnius.

¹²⁰ 2022 m. metinis Lietuvos kalėjimų departamento metinis veiklos planas. Prieiga per internetą: <https://kalejimai.lrv.lt/media/viesa/saugykla/2023/10/i7f6LpYNg9Q.pdf>, žiūrėta 2023-11-08.

¹²¹ Teisingumo ministerijos 2024-03-25 raštas Nr. GD-1174.

¹²² Įgyvendinant Norvegijos finansinių mechanizmo finansuojamo projektą „Lietuvos bausmių vykdymo sistemos kokybės gerinimas“.

¹²³ 2023-12-07 susitikimo su Probacijos tarnyba protokolas.

¹²⁴ Kauno r., „Dėl informacijos pateikimo“, 2024-01-03; Šiaulių r., „Dėl informacijos pateikimo“, 2023-12-27; Tauragės r. sav. 2023-12-20 el. paštu pateikti duomenys.

¹²⁵ Teisingumo ministerijos 2024-03-25 raštas Nr. GD-1174.

sav. nebuvo gavusi informacijos apie jau steigiamus pusiaukelės namus; Tauragės r. sav. ir vietos bendruomenės atstovai buvo informuoti apie planuojamus steigti pusiaukelės namus.

- Ministerija nurodo, kad Kalėjimų departamentas 2021-03-10 kreipėsi į Kauno r. sav. su prašymu padėti surasti tinkamas patalpas pusiaukelės namams. Ministerija, LKT ir LPT vykdė konsultacijas su savivaldybe ir vietos bendruomene 2023 m. lapkričio 8 ir 20 d.

Ministerijos nuomone, pusiaukelės namai neturi juridinio asmens statuso, todėl jų kūrimo nesaisto Civiliniame kodekse ir Biudžetinių įstaigų įstatyme nustatytos juridinių asmenų arba jų administracinių padalinių steigimo procedūros. Taip pat nurodoma, kad pagal apklausas apie 60 proc. piliečių nenorėtų, kad jų kaimynais būtų asmenys, atlikę bausmę. Todėl privalomos diskusijos įdiegimas tik apsunkins pusiaukelės namų plėtrą, ką atitinkami iliustravo ir pusiaukelės namų diegimo procesas Kauno r.

50. Teisingumo sistemos plėtros programoje nesuplanavus pusiaukelės namų plėtros iki 2030 m., neapskaičiavus steigimui reikalingų finansų poreikio, neužtikrinant rekomenduojamo maksimalaus nuteistųjų skaičiaus juose, pusiaukelės namų steigimas nevaldomas tinkamai, iki 2030 m. gali nepavykti sukurti 20 pusiaukelės namų tinklo ir tai gali neturėti maksimalaus teigiamo poveikio nuteistųjų resocializacijai.

Veiklos audito 4-ojo departamento vyriausioji
valstybinė auditorė-audito grupės vadovė

Jolanta Indriulienė

Veiklos audito 4-ojo departamento vadovė

Eglė Merkininkienė

PRIEDAI

Vertinimo ataskaitos
„Vyriausybės projekto „Naujos
kartos bausmių vykdymo
įstaigos“ įgyvendinimo
vertinimas“
1 priedas

Santrumpos ir sąvokos

ANK – Administracinių nusižengimų kodeksas

BVS – Bausmių vykdymo sistema

BK – Baudžiamasis kodeksas

CPT – Europos Tarybos Kovos su kankinimu komitetas

CPVA – VŠĮ Centrinė projektų valdymo agentūra

EK – Europos Komisija

EŽTT – Europos Žmogaus Teisių Teismas

LKT – Lietuvos kalėjimų tarnyba

LPT – Lietuvos probacijos tarnyba

LRV – Lietuvos Respublikos Vyriausybė

NVO – Nevyriausybinių organizacijų

PP – Pažangos programa

SVP – strateginis veiklos planas

TM – Teisingumo ministerija

TOG skyriai – Pakartotinai nusikaltimus atlikusių asmenų reintegracija (norvegų k. TOG)

Gairės – Strateginės veiklos gairės 2022–2030 m.¹²⁶

Pusiaukelės namai – tai atviro tipo bausmės atlikimo vieta¹²⁷, laisvės atėmimo įstaigos struktūrinis padalinys, kurio tikslas bausmę be baigiančių nuteistųjų resocializacija.

Dinaminė apsauga – pareigūnų ir kitų darbuotojų veiksmų bei priemonių visuma, kai laisvės atėmimo vietų įstaigų personalas tiesioginio darbo su suimtaisiais, nuteistaisiais metu su jais palaiko profesionaliai pozityvius santykius, siekia individualiai juos pažinti ir suprasti, užima suimtuosius, nuteistuosius prasminga veikla, vertina galimą riziką, ją valdo ir taip užtikrina saugią aplinką sau ir įstaigos personalui, socialiniams partneriams, lankytojams¹²⁸.

¹²⁶ Patvirtinta Kalėjimų departamento direktoriaus 2022-02-07 įsakymu Nr. V-28.

¹²⁷ Pusiaukelės namų veiklos aprašas, patvirtintas Lietuvos kalėjimų tarnybos direktoriaus ir Lietuvos probacijos tarnybos direktoriaus 2023-12-13 įsakymais Nr. V-1021/V-334.

¹²⁸ Dinaminės apsaugos vystymo bausmių vykdymo sistemoje koncepcija, patvirtinta Kalėjimų departamento direktoriaus 2014-12-30 įsakymu Nr. V-564.

Vertinimo ataskaitos
„Vyriausybės projekto „Naujos kartos
bausmių vykdymo įstaigos“
įgyvendinimo vertinimas“
2 priedas

Vertinimo apimtis ir metodai

Vertinimo apimtis

Vertinimo tikslas – pateikti susistemintą informaciją apie bausmių vykdymo sistemos pertvarkos įgyvendinimo eigą.

Pagrindiniai vertinimo klausimai – pasirengimas bausmių vykdymo sistemos pertvarkai ir jos infrastruktūros gerinimas; resocializacijos stiprinimas ir personalo optimizavimas.

Vertinimo subjektai – Teisingumo ministerija, Lietuvos Kalėjimų tarnyba.

Vertinamas laikotarpis – 2021–2023 m. Siekdami įvertinti pokyčius, naudojome ir 2020 m. duomenis.

Duomenų rinkimo ir vertinimo metodai

Ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
Pasirengimas bausmių vykdymo sistemos pertvarkai ir jos infrastruktūros gerinimas	<p><u>Dokumentų peržiūra.</u> Nagrinėjome:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● XVIII Vyriausybės programą, jos nuostatų įgyvendinimo planą; ● 2021–2030 m. plėtros programos valdytojos TM Teisingumo sistemos plėtros programą, jos pagrindimą; ● Baudžiamojo kodekso projektą, jo aiškinamąjį raštą; ● Administracinių nusižengimų kodekso pakeitimo projektą; ● LKT Strategines veiklos gaires 2022–2030 m.; ● TM 2021–2023, 2022–2024, 2023–2025, 2024–2026 m. strateginius ir metinius veiklos planus, jų įgyvendinimo ataskaitas; ● LKT 2021–2023 m. metinius veiklos planus, 2021–2022 m. veiklos ataskaitas; ● TM atliktas Baudžiamojo kodekso bendrosios ir specialiosios dalies sankcijų peržiūros analizes; ● LKT parengtus bausmių vykdymo sistemos įkalinimo įstaigų 2030 m. strategijos metmenis; ● teisingumo ministro įsakymą „Dėl Teismų sprendimų, kuriais nustatyti valdžios institucijų neteisėti veiksmai, vykdymo ir prašymų dėl priteistos žalos atlyginimo nagrinėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“; ● Europos Tarybos Kovos su kankinimu komiteto (CPT) 2023 m. ataskaitą apie vizitą Lietuvoje 2021 m., CPT ataskaitą apie Lietuvos valdžios institucijų atsaką į komiteto vizitą 2021 m.; ● Tarnybinių vaizdo registratorių naudojimo tvarkos aprašą; ● Lietuvos kalėjimų tarnybos apsaugos ir priežiūros instrukciją; ● Seimo kontrolierių įstaigos 2021–2022 m. veiklos ataskaitas; ● 2021 m. Specialiųjų tyrimų tarnybos išvadą dėl korupcijos rizikos analizės LPT veiklos srityse. <p><u>Duomenų analizė.</u> Analizavome:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● TM, LKT pateiktą informaciją ir duomenis; ● TM ir LKT interneto svetainėse skelbiamus duomenis; ● Seimo kontrolierių įstaigos pateiktą informaciją; ● EUROSTATO skelbiamus statistinius duomenis; ● Valstybės duomenų agentūros duomenis; 	<p>Surinkti informaciją ir įvertinti, ar pasirengta bausmių vykdymo sistemos pertvarkai bei vykdomos priemonės susijusios su infrastruktūros gerinimu</p>

Ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	<ul style="list-style-type: none"> • Teisės aktų informacinėje sistemoje skelbiamą informaciją; • 2014–2021 m. Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinių mechanizmų tarpinį vertinimą. <p><i>Pokalbiai su:</i> TM, LKT ir LPT atstovais.</p> <p><i>Palyginamoji analizė</i> taikyta vertinant surinktus vertinimo įrodymus.</p>	
Resocializacijos stiprinimas ir personalo optimizavimas	<p><u>Dokumentų peržiūra.</u></p> <p><i>Nagrinėjome:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Lietuvos probacijos įstatymų; • Bausmių vykdymo sistemos įstatymų; • LPT probacijos pareigūnų pareigybių skaičiaus normatyvus; • Baudžiamąjį kodeksą; • Bausmių vykdymo kodeksą, aiškinamuosius raštus; • 2021–2030 m. nacionalinį pažangos planą; • XVIII Vyriausybės programą, jos nuostatų įgyvendinimo planą; • 2021–2030 m. Plėtros programos valdytojos TM Teisingumo sistemos plėtros programą, jos pagrindimą; • 2021–2030 m. Plėtros programos valdytojos TM Teisingumo sistemos plėtros programos pažangos priemonės Nr. 13-002-08-02-03 „Optimizuoti bausmių vykdymo sistemos personalo skaičių ir kelti jo kvalifikaciją“ aprašą; • LKT Strategines veiklos gaires 2022–2030 m.; • LPT 2024–2030 m. veiklos strateginių gairių įgyvendinimo planą; • TM 2021–2023, 2022–2024, 2023–2025, 2024–2026 m. strateginius veiklos planus; • LKT 2021, 2022 ir 2023 m. veiklos planus; • LKT 2021 ir 2022 m. veiklos ataskaitas; • LPT 2022 ir 2023 m. veiklos planus; • LPT 2022 m. veiklos ataskaita; • Nuteistųjų laisvės atėmimo bausmės resocializacijos reformos Lietuvoje koncepciją ir jos įgyvendinimo planą; • Dinaminės apsaugos vystymo bausmių vykdymo sistemoje koncepciją ir jos įgyvendinimo planą; • Pusiaukelės namų veiklos aprašą; • Pusiaukelės namų plėtros 2022–2024 m. priemonių planą; • LKT įsakymus, reglamentuojančius resocializacijos procesą; • Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymą, reglamentuojantį iš laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietų paleidžiamų (paleistų) asmenų socialinę integraciją; • Taisyklių rinkinio dirbti su pakartotinai nusikalstančiais lygtiniam paleidimui ruošiamais asmenimis metodinis vadovas (TOG); • 2014–2021 m. Norvegijos finansinio mechanizmo projekto „Lietuvos bausmių vykdymo sistemos kokybės gerinimas“ įgyvendinimo sutarties Nr. LT06-2-TM-TF-001 specialiąsias sąlygas; • Nuteistųjų pusiaukelės namų taikymo praktika Lietuvoje. Lietuvos socialinių mokslų centro Teisės institutas, prof. dr. R. Uscila; • Lietuvos teisės instituto atliktas analizės dėl socialinės rehabilitacijos priemonių ir dinaminio saugumo koncepcijos taikymo laisvės atėmimo vietose; • VŠĮ Centrinės projektų valdymo agentūros parengtą sąnaudų ir naudos analizę. <p><u>Duomenų analizė.</u></p> <p><i>Analizavome:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • TM, LKT ir LPT pateiktą informaciją ir duomenis; • TM, LKT ir LPT interneto svetainėse skelbiamus duomenis; • Seimo kontrolierių įstaigos pateiktą informaciją; • LKT 2021–2022 m. veiklos ataskaitose skelbiamus duomenis; • LPT 2022 m. veiklos ataskaitoje skelbiamus duomenis; • Gyvenimo kokybės dviejuose kalėjimuose tyrimų 2022 m. baigiamosios ataskaitos; <p><u>Apklausa:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Visų 60 savivaldybių apklausa dėl resocializacijos; 	Surinkti informaciją ir įvertinti, ar vykdomos suplanuotos priemonės resocializacijos stiprinimui ir darbuotojų darbo sąlygų gerinimui

Ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	<ul style="list-style-type: none"><li data-bbox="576 232 1206 286">• 8 savivaldybių, kuriose įsteigti pusiaukelės namai, apklausa dėl šių namų steigimo. <p data-bbox="576 286 1206 340"><i>Pokalbiai su: TM, LKT ir LPT ir Lietuvos teisėsaugos pareigūnų federacijos atstovais.</i></p> <p data-bbox="576 340 1206 371"><i>Palyginamoji analizė taikyta vertinant surinktus vertinimo įrodymus.</i></p>	

Vertinimo ataskaitos
 „Vyriausybės projekto „Naujos kartos
 bausmių vykdymo įstaigos“
 įgyvendinimo vertinimas“
 3 priedas

Infrastruktūros modernizavimo priemonės, kurių įgyvendinimas vėluoja

Priemonė: Vykdyti investicijų projektą „Šiaulių tardymo izoliatoriaus iškėlimas iš miesto centrinės dalies į Šiaulių r. sav., Ginkūnų sen., Malavėniukų k.“

Rodikliai	Terminas	Įgyvendinimo stadija
2021 m. Parengtas investicijų projektas, planuojamas įgyvendinti viešojo ir privataus sektorių partnerystės būdu	2021-04-01	Gavus teigiamą CPVA 2021-10-11 išvadą, projektas pateiktas Finansų ministerijai 2021-10-20 raštu Nr. 15-3437.
2022 m. Viešojo ir privataus sektorių partnerystės komisijai pritarus investicijų projektui, inicijuotas privataus sektoriaus parinkimo viešasis pirkimas	2022-09-01	Pavesta iki 2022-09-30 parengti projekto pirkimo dokumentų techninės dalies technines specifikacijas su priedais. Su CPVA pasirašyta bendradarbiavimo sutartis dėl pirkimo dokumentų parengimo ir pirkimo procedūrų atlikimo. Baigiami rengti viešųjų pirkimų dokumentai.
2023 m. Inicijuotas pirkimas:		2023-12-22 KT informavo, kad šiuo metu vyksta viešojo pirkimo procedūros dėl rangos darbų.
1. Sudaryta viešojo pirkimo komisija	2023-03-15	
2. Paskelbtas konkurencinis dialogas	2023-04-01	2023-04-14 CVP IS paskelbta privataus subjekto atranka
3. Įvykdyta dialogo techninė pakopa	2023-09-01	2023-04-15 CVP IS paskelbta viešojo pirkimo procedūra
4. Įvykdyta dialogo finansinė pakopa	2023-11-30	
5. Įvykdyta dialogo teisinė pakopa	2023-12-31	

Priemonė: Vykdyti investicijų projektą „Alytaus pataisos namų bendrabučio Nr. 2 rekonstravimas“

2021 m.		
1. Organizuotas statybos darbų atnaujinimas	2021-03-01	1. Dėl rangovo nuolatinio nenoro vykdyti statybos darbus, objekte šie darbai neatnaujinti, derinamos procedūros dėl galimo statybos rangos sutarties nutraukimo.
2. Projekto įgyvendinimo laipsnis nuo įgyvendinimo pradžios – 80 proc.	2021-12-31	2. Kriterijus nepasiektas, kadangi 2021 m. nevyko statybos darbai. Perskaičius kainas bendra projekto vertė 2021 m. padidinta nuo 6 235 tūkst. Eur iki 7 171 tūkst. Eur.
2022 m.	2022-12-31	2. Projekto įgyvendinimo dalis nuo projekto vertės – 30,5 proc. Rodiklis nepasiektas, nes 2022 m. patikslintas investicijų projektas ir bendra vertė padidėjo 1 310 tūkst. Eur.
2023 m.	2023-12-31	2022 m. atnaujinti 2-ojo gyvenamojo bendrabučio rekonstrukcijos darbai, pasirašyta sutartis su rangovu. Faktinė projekto įgyvendinimo dalis 2023 m. pabaigoje sudarė 63 proc. Statybos darbus planuojama užbaigti 2024 m. I pusmetyje. Numatoma modernizuoti visas gyvenamąsias ir bendrojo naudojimo patalpas įrengiant modernias pozityvaus užimtumo, sporto, laisvalaikio praleidimo patalpas, sumažinant miegamųjų vietų skaičių kambaryje, įrengiant naujus sanitarinius mazgus.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Lietuvos kalėjimų tarnybos 2021–2023 m. metų veiklos planus, jų vykdymo ataskaitas, kitą pateiktą informaciją

*Tarpinė reikšmė nepakito, nes 2022 m. projekto tarpinė reikšmė nepasiekta.

Vertinimo ataskaitos
 „Vyriausybės projekto „Naujos kartos
 bausmių vykdymo įstaigos“
 įgyvendinimo vertinimas“
 4 priedas

Gairėse numatytos, bet iki 2024 m. nėra į vieną įgyvendinamąjį dokumentą neperkeltos su resocializacijos stiprinimu susijusios veiklos ir rodikliai

- *Strateginio tikslo B 2.1. Sukurti nuteistųjų, suimtųjų diferencijavimo kalėjimuose sistemą, neperkeltos veiklos:*
 - Sukurti, įdiegti, išbandyti ir įvertinti universalus kalėjimo modelį bei komandinio darbo metodą 1-2 kalėjimuose (bandomasis tyrimas) ir tik pasiteisinusius diegti kituose kalėjimuose.
- *Strateginio tikslo B 2.2. Padidinti resocializacijos proceso valdymo efektyvumą, neperkeltos veiklos:*
 - Intensyvinti ir specializuoti darbą su nusizengimus darančiais asmenimis, kad nuobaudos netaptų kliūtimi dalyvauti resocializacijos, pozityvaus užimtumo ir kitose priemonėse, – įtraukti juos į darbinę ir mokymosi veiklas, skatinti dalyvauti programose ir kita.
- *Strateginio tikslo B 2.3. Padidinti lygtinio paleidimo iš kalėjimų galimybes, neperkeltos veiklos:*
 - Sprendimams dėl nuteistųjų lygtinio paleidimo priimti sudaryti centralizuotą Nacionalinę laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų lygtinio paleidimo komisiją. Teismams palikti tik ginčų nagrinėjimą, o procesų ir veiksmų skaidrumą bei visuomenės interesą gintų prokuroras.
 - Užtikrinti, kad lygtinio paleidimo galimybės nebūtų diferencijuojamos pagal nusikaltimo sunkumą, nes toks modelis iškreipia bausmių skyrimo ir jų vykdymo balansą, nemotyvuoja nuteistojo keistis.
 - Nuolat skelbti informaciją viešumoje apie lygtinio paleidimo prasmę, naudą, poveikį ir praktiką.
 - Į lygtinio paleidimo instituto taikymą įtraukti nukentėjusiuosius, nusikaltimų aukas vienijančias bei kitas nevyriausybines organizacijas.
- *Strateginio tikslo B.2.4. Išplėsti socialinių ryšių palaikymo, išlaikymo, atkūrimo ir naujų formų užmezgimo galimybes, neperkelta mediacijos plėtra.*
 - Skatinti nuteistųjų ir nusikaltimų aukų mediaciją; siekti, kad nuteistieji suprastų padarytų nusikaltimų žalą, poveikį aukai, atsiprašytų, sukurtų/atkurtų santykius su auka, pasirašytų susitarimą dėl žalos atlyginimo bei ją atlygintų nustatytais dydžiais ir terminais.
 - Taikyti mediaciją nagrinėjant nuteistųjų/suimtųjų skundus, sprendžiant nuteistųjų tarpusavio konfliktus bei kitus kalėjimų vidiniame gyvenime kylančius konfliktus.
- *Strateginio tikslo B.2.6. Užtikrinti moterų, nepilnamečių, užsieniečių, neįgaliųjų ir kitų specialiųjų poreikių turinčių nuteistųjų/suimtųjų būtiniausių specifinių poreikių tenkinimą, neperkeltos veiklos:*
 - Užtikrinti, kad įgyvendinant resocializacijos priemones, vertinant leidžiamų turėti daiktų sąrašą, sprendžiant apgyvendinimo, maitinimo, užimtumo, ryšių palaikymo su laisvėje esančiais asmenimis ir kitas problemas būtų atsižvelgiama į specialius moterų, nepilnamečių, užsieniečių, neįgaliųjų ir kitų specialiųjų poreikių turinčių nuteistųjų/suimtųjų specifinius poreikius.
- *Strateginio tikslo B.2.7. Skatinti kalėjimuose sielovadinę veiklą, neperkeltos veiklos:*
 - Atnaujinti Lietuvos Vyskupų Konferencijos ir TM 2003-04-23 susitarimą dėl Katalikų Bažnyčios sielovados kardomojo kalinimo ir laisvės atėmimo vietose.
 - Įtraukti kapeliono ir kapeliono asistento pareigybes į Bausmių vykdymo sistemos pareigybių sąrašą.
 - Įdarbinti kalėjimuose kapelionus ir (ar) jų padėjėjus, numatant kompensacijas patirtų kaštų, susijusių su kapeliono, kapeliono asistento ir savanorių atvykimu bei priemonių, reikalingų veikloms, įsigijimu.
- *Gairėse numatyti ir į kitus dokumentus neperkelti rodikliai:*
 - Atliktas bandomasis tyrimas dėl universalus kalėjimo modelio ir komandinio darbo metodo, metai.
 - Nuteistųjų, padariusių nusikalstamą veiklą per vienerius metus po paleidimo iš kalėjimo, dalis, proc.
 - Nuteistųjų, suvaldžiusių ir/ar sumažinusių nusikalstamo elgesio riziką per bausmės atlikimo laikotarpį, dalis, proc.
 - Paleidžiamų iš laisvės atėmimo vietų asmenų, sėkmingai sudariusių susitarimą tarp nuteistojo ir nukentėjusiojo dėl žalos atlyginimo (mediacija), dalis, proc.
 - Palydėjimo pagalbą gavusių paleistų į laisvę asmenų dalis, proc.
 - Parengtas nuteistųjų diferencijavimo standartas, metai.
 - Aprobuoti naujų tikslinių programų, skirtų tėvystės įgūdžių ir bendravimo su partneriu formavimui ir ugdymui, skaičius. (vėlesniame tarpsnyje – nuteistųjų, dalyvavusių šiose programose skaičius)
 - Sukurta bausmių vykdymo nepilnamečiams specifinė teisinė bazė, metai.
 - Į bausmių vykdymo sistemos etatų sąrašą įtraukti sielovados darbuotojai, metai.

Vertinimo ataskaitos
„Vyriausybės projekto „Naujos kartos
bausmių vykdymo įstaigos“
įgyvendinimo vertinimas“
5 priedas

Resocializacijos skyrių komandose patvirtintos ir užimtose pareigybės

Laisvės atėmimo vietos pavadinimas	Specializacija	Pareigybių skaičius		Neužimtų pareigybių	Procentinė skirtumo dalis
		Patvirtinta	Užimta		
Alytaus kalėjimas	Kontaktinių pataisos pareigūnų	26	21	5	19,2
	Socialinio darbo ir psichologinės intervencijos	20	15	5	25,0
	Vertinimo ir analizės	12	12	0	-
	Užimtumo	14	12	2	14,3
Kauno kalėjimas	Kontaktinių pataisos pareigūnų	20	20	0	-
	Socialinio darbo ir psichologinės intervencijos	10	9	1	10,0
	Vertinimo ir analizės	4	2	2	50,0
	Užimtumo	9	8	1	11,11
Marijampolės kalėjimas	Kontaktinių pataisos pareigūnų	34	26	8	23,5
	Socialinio darbo ir psichologinės intervencijos	19	12	7	36,8
	Vertinimo ir analizės	15	10	5	33,3
	Užimtumo	12	7	5	41,7
Panevėžio kalėjimas	Kontaktinių pataisos pareigūnų	9	9	0	-
	Socialinio darbo ir psichologinės intervencijos	10	6	4	40,0
	Vertinimo ir analizės	4	4	0	-
	Užimtumo	4	2	2	50,0
Pravieniškų 1-asis kalėjimas	Kontaktinių pataisos pareigūnų	26	20	6	23,1
	Socialinio darbo ir psichologinės intervencijos	15	12	3	20,0
	Vertinimo ir analizės	11	10	1	9,1
	Užimtumo	24	13	11	45,8
Pravieniškų 2-asis kalėjimas	Kontaktinių pataisos pareigūnų	33	16	17	51,5
	Socialinio darbo ir psichologinės intervencijos	23	16	7	30,4
	Vertinimo ir analizės	10	8	2	20,0
	Užimtumo	26	9	17	65,4
Šiaulių kalėjimas	Kontaktinių pataisos pareigūnų	14	11	3	21,4
	Socialinio darbo ir psichologinės intervencijos	8	5	3	37,5
	Vertinimo ir analizės	4	4	0	-
	Užimtumo	10	6	4	40,0
Vilniaus kalėjimas	Kontaktinių pataisos pareigūnų	16	12	4	25,0
	Socialinio darbo ir psichologinės intervencijos	14	7	7	50,0
	Vertinimo ir analizės	6	5	1	16,7
	Užimtumo	7	6	1	14,3
Iš viso:		469	335	134	

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Lietuvos kalėjimų tarnybos duomenis

Vertinimo ataskaitos
„Vyriausybės projekto „Naujos kartos
bausmių vykdymo įstaigos“
įgyvendinimo vertinimas“
6 priedas

Aprobuotos nusikalstamo elgesio pataisos programos

Nr.	PROGRAMOS PAVADINIMAS	APRAŠYMAS	LKT direktoriaus įsakymo data ir Nr. (aprobavimo data)
1.	Tik Tu ir Aš	Individuali kognityvinė bihevioristinė korekcinė programa, kuri yra nukreipta į smurto prevenciją, psichoaktyviųjų medžiagų vartojimo prevenciją arba bendro nusikalstamo elgesio prevenciją.	2012 m. birželio 25 d. Nr. V-211
2.	Equip	Skirta mokyti jaunuolius iki 24 metų mąstyti ir elgtis atsakingai. Programa remiasi savitarpio pagalbos metodu, kai jaunuoliai skatinami padėti vieni kitiems grupėje ir kartu yra mokomi atpažinti savo (ir/ar kitų) mąstymo klaidas ir probleminį elgesį, bei pykčio valdymo, socialiai atsakingų sprendimų priėmimo ir socialinių įgūdžių.	
3.	Elgesys – Pokalbis – Pasikeitimas (EPP)	Individuali programa grindžiama motyvacinio interviu metodu ir tinka visoms teisės pažeidėjų grupėms ir ypač tiems, kurie turi priklausomybių bei ilgą nusikalstamo gyvenimo patirtį.	
4.	Seksualiai nusikaltusių asmenų terapijos programa (SeNAT)	Grupinė programa, skirta seksualinius nusikaltimus (prieš vaikus) padariusiems teisės pažeidėjams.	
5.	Priklausomų nuo psichiką veikiančių medžiagų asmenų reabilitacijos programa	Suteikia nuteistiesiems galimybę gydytis, spręsti savo problemas ir tokiu būdu tapti įstatymų bei vidaus tvarkos taisyklių besilaikančiais, žmogiškąsias vertybes ir visuomenės saugumą gerbiančiais piliečiais, moko nuteistuosius gyvenimo tikslų siekti teisėtai būdais ir priemonėmis, padeda nuteistiesiems atrasti adaptyvius integracijos į visuomenę po bausmės atlikimo būdus.	-
6.	Dailės terapija R.A.K.T.A.S.	Grupinė programa skirta sudaryti galimybę klientui, šiuo atveju įkalinimo bausmę atliekančiam asmeniui, keistis ir ugdyti savo asmenybę, jam naudojant vizualinės išraiškos priemones palaikančioje aplinkoje.	2017 m. rugsėjo 4 d. Nr. V-360
7.	Nuteistųjų socialinių įgūdžių ugdymas	Grupinė programa skirta ugdyti gebėjimus prisitaikyti visuomenėje ir elgtis pozityviai, individų gebėjimus veiksmingai susidoroti su kasdienio gyvenimo poreikiais ir problemomis, tai tokie gebėjimai, kurie jauniems žmonėms padeda išlaikyti psichinę sveikatą ir pasitikėjimą savo jėgomis, kai jie susiduria su gyvenimo realijomis.	2016 m. liepos 8 d. Nr. V-238
8.	Jaunimas ir psichoaktyvios medžiagos	Prevencinė programa, kurios tikslas padėti jaunam žmogui įgyti žinių, susikurti nuostatas ir elgesio normas, reikalingas sveikam gyvenimo būdui.	2015 m. gruodžio 30 d. Nr. V-498
9.	Ankstyvoji intervencija	Tikslas – supažindinti jaunuolius su psichiką veikiančių medžiagų vartojimo pasekmėmis, o pirminio įvadinio pokalbio metu nustačius galimai esančią priklausomybę pasiūlyti, kur asmuo galėtų kreiptis dėl gydymo. Skirta jaunuoliams, kurie eksperimentuoja vartodami psichoaktyvias medžiagas, bet dar neturi priklausomybės.	2017 m. sausio 27 d. Nr. V-27
10.	Intervencinė programa smurtautojams šeimoje	Edukacinio pobūdžio grupinė programa, kurios tikslas – padėti teisės pažeidėjams išmokyti kurti partnerystės santykius šeimoje nevarojant smurto.	2016 m. spalio 14 d. Nr. V-396

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Lietuvos kalėjimų tarnybos duomenis

Vertinimo ataskaitos
 „Vyriausybės projekto „Naujos kartos
 bausmių vykdymo įstaigos“
 įgyvendinimo vertinimas“
 7 priedas

Savivaldybių nuomonė apie laisvės atėmimo vietose vykdomą paleidžiamų asmenų socialinę integraciją

Vertinimo metu atliktos apklausos duomenimis, 75 proc. (iš 56) savivaldybių vykdydamos grįžtančių asmenų socialinę integraciją susiduria su problemomis:

- ✓ dėl bendradarbiavimo su LKT trūkumų:
 - laisvės atėmimo vietų įstaigų pateikiama informacija nepakankama II socialinės integracijos etapo įgyvendinimui: 10 savivaldybių nurodė, kad trūksta sklandaus grįžtamojo ryšio, bendradarbiavimo iš laisvės atėmimo vietų įstaigų (pateikiama ne visa informacija apie I etape teiktas socialines paslaugas, vėluojama informuoti arba neinformuojama apie asmenų paleidimo laiką); 3 nurodė, kad neteikiami kontaktiniai duomenys asmenų, pas kuriuos apsigyvens paleidžiamas asmuo, ir po 1 savivaldybę, kad LAVĮ informuojama ne apie visą laisvės atėmimo laikotarpį ir neteikiama informacija apie gydytas priklausomybių ligas;
 - yra poreikis grįžusiems asmenims teikti socialines paslaugas, kurios turėjo ar galėjo būti suteiktos I socialinės integracijos etape: 21 savivaldybė nurodė, kad žema grįžtančiųjų motyvacija dalyvauti socialinės integracijos procese, 7 nurodė, kad asmenys dažnai neturi pakankamų pajamų pragyventi laisvėje pirmais mėnesiais, po 5 savivaldybes nurodė, kad asmenys neturi asmens dokumento, jiems trūksta socialinių įgūdžių ir neišspręstos sveikatos problemos (nediagnozuotos psichinės, priklausomybių ir kitos ligos, nenustatytas neįgalumas, spec. poreikiai);
- ✓ dėl grįžtančių asmenų elgesio:

23 savivaldybės nurodė, kad asmenys linkę grįžti į jiems pažįstamą „nesaugią“ aplinką, turi įsiskolinimų ir yra finansiškai neraštingi, turi elgesio ir bendravimo problemų, todėl nėra linkę bendradarbiauti, nenori priimti pagalbos, neturi motyvacijos įsidarbinti, dalyvauti bendruomeninėse veiklose, nesikreipia pagalbos. Asmenims sunku integruotis dėl neigiamo visuomenės požiūrio į juos.

2024

